

HØYRES PROGRAM

Perioden 1977 - 1981

Vedtatt av Høyres Landsmøte

Grunnsyn og retningslinjer

Vår situasjon

Vårt folks dyreste eie er et felles kulturgrunnlag og felles historiske erfaringer. Det har lært oss å stå samlet om folkestyret, rettsstaten og en livsform bygget på kristne verdier. På dette grunnlag har vårt samfunn utviklet seg fra et fattig land med store sosiale og regionale ulikheter, til et rikt land med en høy grad av menneskelig frihet og trygghet.

Vi har et bedre utgangspunkt enn de fleste land for å møte fremtidens problemer. Felles åndelig arv binder folket sammen i et samfunn uten opprivende sosiale, kulturelle eller regionale motsetninger. Vi har klart å utjevne skarpe økonomiske ulikheter, og gi alle mennesker større muligheter for personlig utfoldelse, i trygge livsvilkår. Velstand og velferd er blitt noe selvsagt for de fleste. Men flere av de gamle problemene er stadig følbare, og fremfor alt er nye utfordringer kommet til.

Vår tekniske innsikt og vår evne til å beherske livsvilkårene har gitt oss hittil ukjente muligheter, men ikke tilsvarende moralsk og menneskelig vekst.

Hurtige omstillinger har skapt uro og usikkerhet blant mange mennesker. Dette fører til rotløshet, normoppløsning og utrygghet overfor fremtiden.

Dyptgripende og omfattende strukturendringer i næringsliv og bosetting river grunnlaget bort for tilvante livsformer. Reaksjonene mot en sentralisering som svekker livsgrunnlaget i mange små lokalsamfunn, er blitt sterkere. Pressproblemer i byer og tettbygde strøk forsterker inntrykket av manglende balanse i samfunnsutviklingen. Velferdssamfunnet rommer fremdeles skjult nød og svake grupper som har krav på bedre livsvilkår.

Natur og miljø har lidt skade under presset av den tekniske og økonomiske utvikling. Belastninger og problemer som følger med den raske materielle vekst, er blitt stadig mer iøynefallende. Behovet for å bremse det økende forbruk av begrensede naturressurser vil stille oss overfor store omstillingsproblemer.

Forsøkene på å løse samfunnets problemer gjennom en stadig mer omfattende sentral planlegging og styring har avslørt at viljen til å lede samfunnsutviklingen er betydelig sterkere enn evnen. Offentlige reguleringer virker ofte mer som innskrenkninger i det enkelte menneskes frihet enn som forsøk på å komme dem til hjelp. Mengden av uoversiktlige styringstiltak, og veksten i det offentlige byråkrati, har skapt en utbredt følelse av maktesløshet. Samtidig utsettes rettssamfunnet og demokratiet for sterke påkjenninger. Ytterliggående grupper viser farlige tendenser til å ville ta seg selv til rette. Gradvis er mer makt blitt konsentrert i statsadministrasjonen, samtidig som mulighetene for

demokratisk kontroll er blitt svekket, bl.a. fordi arbeidsbyrden i de folkevalgte organer er blitt så stor at de ikke kan følge godt nok med på alle områder. Slike tendenser til ukontrollert maktsentralisering offentlig eller privat, er en trussel mot friheten i samfunnet.

Vi tilhører også et verdenssamfunn hvor mulighetene for å løse felles problemer sterkt begrenses av nasjonal egenrådighet og av utilstrekkelige samarbeidsformer. Utenfor landets grenser rammer nød, fattigdom, vold og undertrykkelse et flertall av våre medmennesker. Vi har et ansvar også for deres livsvilkår, og for verdenssamfunnets utvikling.

Å leve opp til dette ansvar er den største utfordring vår generasjon står overfor.

Vårt ansvar

Høyre vil føre en konservativ fremskrittspolitikk, bygget på det kristne kulturgrunnlag, rettsstaten og folkestyret, for å fremme personlig frihet og sosialt ansvar, medbestemmelse og eiendomsrett, og et forpliktende nasjonalt og internasjonalt samarbeid.

(Høyres formålsparagraf)

Vi ser det kristne kulturgrunnlag som den viktigste åndskraft i vårt samfunn. Vi vil bygge videre på rettsstaten som vern mot vilkårlighet for maktmisbruk, og vi vil arbeide målbevisst for å skape et globalt rettssamfunn av frie nasjoner.

Samfunnet må bygges på tillit til og respekt for det enkelte menneske. Vi tror at hver enkelt har både rett og evne til å være med på å forme sitt samfunn. Vi vil forsvare og styrke folkestyret. Vi tror at et fritt og demokratisk samfunn bedre enn noe annet har evnen til å ta opp og løse nye problemer, og til å tilpasse seg nye forhold.

Vi ser personlig frihet under ansvar som en forutsetning for individuell utvikling, for demokrati, og for materiell og kulturell vekst i samfunnet. Vi ser spredning av makt som en nødvendig garanti mot maktmisbruk. Vi ønsker et samfunn med rike muligheter for aktivmedbestemmelse. Vi vil arbeide for at flest mulig skal bli istand til å delta i utviklingen av vårt samfunn også gjennom forvaltning av personlig eiendom.

Vi tror at de viktigste internasjonale oppgaver bare kan løses gjennom et omfattende og forpliktende samarbeid mellom nasjoner, og vil bidra med vårt til å utvikle et slikt samarbeid.

Målet for konservativ politikk er et samfunn som sikrer alle mennesker frihet og trygghet, rett og mulighet til utfoldelse, til personlig utvikling og vekst, til et meningsfylt liv, til medbestemmelse og samarbeid.

For å realisere disse mål vil vi føre en aktiv reformpolitikk med utgangspunkt i konkrete behov. Vi vil bevare og utvikle videre det samfunn og den livsform som er skapt av generasjoner før oss, og vår politikk skal ta hensyn også til dem som kommer etter oss. Vi vil bygge på forvalteransvaret for de naturgitte ressurser som er menneskehetens felles livsgrunnlag. Vi tror frihet og trygghet, rettferdighet og medmenneskelig ansvar best fremmes i et samfunn hvor mennesker og grupper samarbeider om å løse problemer, også der verdier og interesser står mot hverandre.

Vår politikk

Høyre bygger sin politikk på *tillit til det enkelte menneske*.

Samfunnet må formes slik at den enkelte kan føle seg trygg og vite seg fri til å velge sin egen vei, under ansvar for medmennesker og i samarbeid med andre.

Rettsvernet om individet må styrkes. Alle tendenser til overgrep, selvtekt og voldsbruk må stanses. Unødige innskrenkninger i den enkeltes råderett må avvikles. Alle må stimuleres til politisk interesse, og til å delta i samfunnslivet. Reglene for medbestemmelse må sikre mot maktmisbruk.

Likestilling mellom kvinner og menn må gjennomføres i praksis. Ansvar for hjem og barn hviler likt på begge foreldre, som i fellesskap må avgjøre hvordan de vil fordele plikter og ansvar. Samfunnet må sørge for at kvinner og menn får reell valgfrihet mellom hjemmearbeid og utearbeid, bl.a. ved endringer i skattesystemet. Lik lønn for likt arbeid må gjennomføres.

Alle må gis mulighet til utdanning etter anlegg og interesser. Kontakten mellom skole og arbeidsliv må styrkes. Mulighetene for veksling mellom skolegang og praktisk arbeid må bygges ut. Høyre går inn for at folk skal få bo og arbeide der de ønsker, og ha reelle valgmuligheter i yrkeslivet. Skatte- og avgiftssystemet omlegges slik at den enkelte får mer igjen for sin arbeidsinnsats. Alle bør stimuleres til å skaffe seg eiendom, slik at et reelt selveierdemokrati utvikles.

Det må gis effektiv støtte og hjelp til vanskeligstilte grupper, slik at alle kan få muligheter for å leve et fullverdig liv. Eldre må få hjelp til å bli boende i sine hjem og muligheter for fortsatt arbeid. Uføre må i større utstrekning gis tilbud om arbeid som kan gi dem tilfredsstillende muligheter for utfoldelse og utkomme.

Høyre ønsker et samfunn med en *rikdom av små fellesskap* der mennesker kan feste røtter og føle seg hjemme.

Høyre vil verne om familien som samfunnets grunnenhet. Hjem og skole har felles ansvar for å fremme holdningsdannelse hos de unge.

Boligmiljøene må utformes med større tanke for barnas utfoldelsesbehov og for menneskelig trivsel, og gi rammen om et fellesskap mellom flere generasjoner. Nærmiljøet i alle deler av landet må gi adgang til natur, idrettsliv og kulturell virksomhet.

Kontakten mellom de ulike aldersgrupper bør fremmes. Tendensen til å isolere ungdom under utdanning må brytes. Skoleenhetene må være så små som mulig og stå i nær kontakt med lokalsamfunnet. De små lokalsamfunn må sikres et tryggere og mer variert økonomisk grunnlag gjennom en planmessig distriktsutbygging som ser utkantstrøkene og pressområdenes problemer i sammenheng.

Det frie organisasjons- og foreningsliv må støttes og den frie forhandlingsrett sikres som vesentlige innslag i vår demokratiske samfunnsform.

Høyre ønsker et *næringsliv som er desentralisert og har nødvendig handlefrihet*.

Det offentliges oppgave bør være å ivareta samfunnsmessige hensyn gjennom fastlegging av generelle regler for økonomisk virksomhet, ikke å styre næringslivet gjennom omfattende detaljregulering.

Den økonomiske politikk må gi grunnlag for et variert næringsliv, hvor også små bedrifter har utviklingsmuligheter. Høyre ser det som en sentral oppgave å stimulere til ny næringsvirksomhet i utkantstrøk. Slike nyetableringer bør så langt det er mulig tilpasses lokalsamfunnets situasjon og behov.

Miljøproblemene på arbeidsplassene må bli tatt opp i full bredde. Helsefarlige arbeidsformer må omlegges. Arbeidere i særlig utrivelige yrker må få bedre kår. Fremmedarbeidernes rettigheter må sikres.

Kampen mot forurensning og forsøpling må intensiveres. Miljøverdiene må få større gjennomslagskraft i all planlegging. Gjennom lovbestemmelser og skatte- og avgiftssystemet må bedrifter pålegges og settes stand til å løse sine egne forurensningsproblemer.

Høyre vil arbeide for en mer ansvarlig utnyttelse av knappe ressurser. Avfall må i langt større grad gjenvinnes for ny produksjon. Dyrt jord må vernes.

Gjennom forpliktende internasjonalt samarbeid må Norge aktivt arbeide for en ressursutnyttelse som tar tilstrekkelig hensyn til vårt ansvar for kommende slektledds livsmuligheter.

Oljepolitikken blir en viktig prøve på dette ansvar. Tempoet i oljeutvinningen må ta mer hensyn til langsiktige ressurspolitiske krav enn til kortsiktige økonomiske interesser. Utvinningstempoet må avpasses etter mulighetene for å hindre skadevirkninger. Oljeinntektene må brukes til samfunnsbyggende innsats, og til å øke vår bistand til fattige land.

Høyre ønsker *en stat som tjener det enkelte menneske*.

Staten må ikke påta seg oppgaver som kan løses like godt eller bedre av regionale, kommunale eller private instanser. Høyre ønsker klare grenser for forvaltningsapparatets selvstendige makt. Høyre vil derfor bekjempe sosialiseringsfremstøt, vide fullmaktslover, og andre tiltak som fører til økt byråkratisering.

Love, regelverk og administrative ordninger må gjennomgås med sikte på en grunnleggende forenkling. Unødige reguleringer og restriksjoner avskaffes. Mønstrene for saksbehandling gjøres enklere, og forvaltningen pålegges plikt til å svare på henvendelser innen gitte frister. Individets rettssikkerhet i forhold til forvaltningen må sikres. Det må drives oppsøkende virksomhet for å hjelpe mennesker som har vanskeligheter med å hevde sine sosiale rettigheter.

Vi ser det som en viktig oppgave å komme videre i overføringen av myndighet til fylkeskommunene og å stanse uthulingen av primærkommunenes myndighet. De økonomiske overføringsordninger mellom stat, fylker og kommuner må forenkles.

Reformvirksomhet og reformtempo fra Statens side må avpasses etter de økonomiske muligheter. Reformen som ikke blir forstått og godtatt vil ikke kunne funksjonere etter sin hensikt.

Høyre vil arbeide for at Norge skal spille en aktiv rolle i *forpliktende internasjonalt samarbeid*, for å trygge

norske interesser, og for å bidra til å bygge opp et internasjonalt rettssamfunn, basert på gjensidig tillit og rettferdighet. Et effektivt forsvar må sikre landets selvstendighet.

Høyre advarer mot nasjonal selvtilstrekkelighet og isolasjonisme i holdninger til norsk utenrikspolitikk.

Høyre vil bygge videre på det vestlige samarbeid som en hovedlinje i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Gjennom den trygghet som dette samhold mellom frie stater gir, kan vårt land arbeide mer aktivt for avspenning og nærmere kontakt mellom land i ulike verdensdeler og ulike politiske grupperinger.

Høyre ser det som de rike lands plikt å bidra til en sosial og økonomisk utvikling i de store områder av verden der fattigdom og nød preger livsvilkårene for de fleste. Dersom verdens samlede rikdom blir brukt på en ansvarlig måte, i kombinasjon med en befolkningspolitikk som bremser den raske økning i verdensbefolkningen, kan denne oppgave løses.

Høyre vil arbeide for de nasjonale og internasjonale tiltak som dette krever.

Norge og det internasjonale samfunn

Norge må føre en åpen og utadvendt utenrikspolitikk med sikte på å bidra til fred, sikkerhet og rettferdighet i verden. Norge må arbeide for internasjonal rettsorden, en videre frigjøring av internasjonal handel og en styrkelse av samarbeidet landene imellom. Som et av de rike land må vi arbeide for større solidaritet mellom verdens folk, slik at også de fattige land oppnår et rimelig velstandsnivå. Norge må arbeide for øket respekt for menneskerettighetene overalt i verden.

De Forente Nasjoner

De Forente Nasjoner er det viktigste instrument for internasjonalt samarbeid på verdensomfattende basis. FN utøver idag sin fredsbevarende rolle først og fremst ved å være et forum for kontakt og forhandlinger mellom stater som har uløste konfliktforhold. Norge må arbeide aktivt innenfor organisasjonen og fortsatt yte sitt bidrag til at den blir bedre istand til å løse sine oppgaver.

- Alle selvstendige stater må kunne bli medlem av FN.
- Norge må lede an i arbeidet for å bevare Israels fullverdige status i generalforsamlingen og underorganisasjonene.
- FN må lede arbeidet for å skape en ny økonomisk verdensorden slik at utviklingslandene sikres jevnbyrdighet i det internasjonale økonomiske samkvem.
- Norge må øke støtten til det humanitære, kulturelle og økonomiske arbeid som utføres i FN's regi, og arbeide for at alle stater oppfyller sine forpliktelser overfor FN.
- Norge må arbeide for å styrke FN's innsats for miljø- og ressursbevaring.
- Norge bør arbeide for at FN får et ansvar for at det etableres internasjonale avtaler om utnyttelsen av ressursene på den del av havbunnen som faller utenfor nasjonal overhøyhet.

Norge må bidra til at FN treffer effektive tiltak mot alle former for terrorvirksomhet. Landene må inngå forpliktende avtaler om å nekte terrorister asylrett, og bidra til at de blir straffet.

NATO

Norges medlemskap i NATO er avgjørende for norsk sikkerhet og selvråderett. Uten den kollektive garanti og den politiske solidaritet vi oppnår gjennom NATO, ville Norge i dagens situasjon ikke ha muligheter til å motstå politisk press eller et militært angrep. NATO-landene må til enhver tid ha tilstrekkelig militær styrke og politisk enhet til å avskrekke og om nødvendig bekjempe en angriper.

NATO er viktig for Norge også fordi det er vårt fremste samarbeidsorgan med land som vi politisk, økonomisk og kulturelt er særlig sterkt knyttet til. Derfor er det nødvendig at vi opptrer på en slik måte at tilliten til vårt land som alliert og partner styrkes.

- Norge må arbeide for størst mulig solidaritet NATO-landene imellom.
- Den ubalanse som er skapt av Sovjets styrkeoppbygging i nord og Sovjets militære bruk av Norskehavet må møtes med sikkerhetspolitiske virkemidler både fra Norges og NATOs side.
- NATO-landene må føre forhandlinger med Warszawapakt-landene om styrkekontroll og andre tiltak for å fremme avspenning. Det første skritt på denne veien er de pågående forhandlinger om gjensidige og balanserte styrkereduksjoner i Sentral-Europa. Norge må fortsatt støtte disse forhandlingene. Ved tilbaketrekninger fra Sentral-Europa kan det imidlertid være en viss fare for at sikkerheten i Nord- og Sør-Europa svekkes gjennom økt østlig styrkeoppbygging på flankene eller ved at det blir vanskeligere for NATO å bringe frem forsterkninger. Norge må arbeide for spesielle forhandlingsløsninger som forhindrer dette.
- NATO må fortsatt være det viktigste samarbeidsorgan for sikkerhetspolitiske spørsmål i Europa.
- Norge må innenfor NATO arbeide for at ingen alliert gjennomfører ensidige reduksjoner av sin forsvarsinnsats.
- Norge må arbeide for bedre operativ samordning og standardisering av våpen og utstyr innenfor NATO, slik at man kan oppnå rasjonalisering og derved styrke fellesforsvaret.
- Norge må delta fullt ut i NATOs samarbeid om miljøvern og andre samfunnsspørsmål.

Forsvaret

Norge må ha et sterkt og moderne totalforsvar, med den bemanning og det utstyr dette betinger. Vår viktigste nasjonale oppgave er å trygge vår frihet og selvstendighet, slik at vi kan utvikle vårt samfunn som vi selv ønsker det og samarbeide med andre land slik vi selv finner naturlig.

Vår basepolitikk forutsetter fortsatt at forholdene legges slik tilrette at vi raskt kan ta imot hjelp fra våre allierte i en krisesituasjon. Det er derfor nødvendig med utvidet forhåndslagring av materiell i Norge, og bedre treningsmuligheter for tropper som kan settes inn i Norge.

Planene for Forsvaret må ta hensyn til den militære situasjon i nord. De vedtatte forsvarsplaner må følges opp med tilstrekkelige bevilgninger. Utgiftene til etablering og drift av kystvakten må komme i tillegg til den forsvarsinnsats som ellers er nødvendig.

Virksomheten i totalforsvarets to hovedledd, det militære forsvar og den sivile beredskap, må samordnes effektivt.

- Forsvaret må settes bedre i stand til å avvise krenkelser av norsk territorium i fredstid. Det må være mer offentlighet omkring slike grensekrenkelser.
- De beredskapsavdelinger som settes opp for FN må øves regelmessig og være klare til innsats på kort varsel. Særlig må befalet kvalifiseres for tjeneste i FN ved internasjonale kurser og øvelser.

- Forsvaret må kunne yte hurtig og effektiv hjelp i katastrofesituasjoner, ved siden av den betydelige bistand Forsvaret ellers yter det sivile samfunn.
- Det frivillige forsvarsarbeid må støttes økonomisk.
- Gjennom skole, presse, radio og fjernsyn må man søke å gi informasjon om oppgavene og den betydning Forsvaret og den sivile beredskap har i vårt samfunn.
- Etter hvert som man vinner erfaring med de etablerte ordninger, må stadig flere funksjoner i Forsvaret åpnes for kvinner som ønsker å gjøre slik innsats, herunder frivillig våpenopplæring.
- Heimevernet fyller vesentlige oppgaver i landets totalforsvar, og det må legges økt vekt på modernisering av materiell, og på rekruttering og utdanning av HV-personell.
- Den sivile beredskap må styrkes vesentlig. Organisasjonsapparatet må utbygges ikke bare med henblikk på krigssituasjoner, men også internasjonale krisesituasjoner og nasjonale katastrofer. Oppbyggingen av beredskapslagre må forseres. Sivildforsvaret må være tilstrekkelig utrustet og øvet til å møte slike situasjoner.
- Organiseringen av velferdstjenesten må tas opp til ny vurdering.

Forsvarets personell

Befal og mannskaper i Forsvaret har et viktig nasjonalt ansvar. Samfunnet har på sin side et ansvar for at personellet har gode og trygge arbeids- og boforhold. Befalens faglige innsikt må tillegges stor vekt under utformingen av forsvarspolitikken.

- Det sivile og militære utdanningstilbud for befalskorpset må utbygges.
- Beordringssystemet må endres, for å forene de militære hensyn med befalets behov for mer stabile og ordnede livsforhold. Det må bygges et tilstrekkelig antall familieboliger for befal. Forholdene må legges til rette for at ektefeller får mulighet til å utøve yrkesaktivitet.
- Det må bli bedre muligheter for overgang mellom militær og sivil virksomhet.
- De økonomiske ytelser til de vernepliktige må justeres i takt med den alminnelige lønns- og prisutvikling.
- Fri politisk virksomhet i Forsvaret avvises. De vernepliktige som ønsker det, må ha reelle muligheter for å engasjere seg i samfunnsmessig virksomhet utenom forlegningen.
- Tillitsmannsordningen må fortsatt bygge på samarbeidsprinsippet. Gjennom tillitsmannsordningen må de vernepliktige gis innflytelse på arbeidet med å gjøre tjenesten så meningsfylt og effektiv som mulig, og på andre saker som har direkte med soldatenes trivsel i fredstid å gjøre. Forsøk på å bruke tillitsmannsordningen til å påvirke den forsvars- og sikkerhetspolitikk vårt land skal føre, og forsøk på å ta opp andre saker som ligger utenfor ordningens virkeområde, må avvises.
- Hovedregelen er at flest mulig vernepliktige skal gjennomføre sin militærtjeneste. Derfor må det gjennomføres tiltak som kan redusere antall fritagelser, bl.a. ved bedre registrering av arbeidsoppgaver som ikke krever stridende personell, samt smidigere overføringsregler for mannskaper mellom alle deler av totalforsvaret. Det må treffes tiltak som kan styrke vernepliktstjenestens anseelse, blant annet må ansiennitet ved ansettelser og tilleggspoeng til utdanning vurderes.
- Høyre avviser en utvidelse av kriteriene for fritak fra militærtjeneste av overbevisningsgrunner. Uenighet i den politikk vårt land fører godtas ikke som overbevisningsgrunn.
- Sivilarbeidernes arbeidsoppgaver må legges opp slik at tjenesten er minst like krevende som den ordinære militærtjeneste.

Samarbeid med den fattige verden

En stor del av verdens folk lever i en slik fattigdom at det ikke kan aksepteres ut fra den kristne og humanistiske solidaritetstanke.

Det er også en viktig forutsetning for varig fred at utviklingslandene får en tilfredsstillende økonomisk vekst, og at det blir større sosial utjevning i verdenssamfunnet. Norge må arbeide for å realisere de handelsmessige og politiske forutsetninger for dette.

Det er nødvendig at u-landene selv fører en aktiv politikk for å fremme sin egen utvikling, bl.a. ved bevisst å stimulere innbyggernes egen innsats og føre en rimelig intern fordelingspolitikk.

Utviklingshjelpens hovedmål må være å sette u-landene bedre istand til å utnytte egne ressurser. Ved faglig bistand, overføringer og handelspolitikk må de rike land arbeide for å nå dette mål. Høyre vil at Norge skal øke sine offentlige overføringer.

- Norges offentlige bistand må i 1978 nå 1% av brutto nasjonalproduktet. Av hjelp utover dette må det kunne ytes bistand til å fremme samhandelen med u-land, ved å yte rimelige lån, ved å bistå norsk næringsliv til å etablere utviklingsfremmende aktiviteter, og til å bistå norsk næringsliv med eventuelle omlegninger som har sammenheng med vårt økonomiske samkvem med u-landene.
- Norges bistand må som idag ytes dels gjennom internasjonale organer og dels direkte gjennom norsk virksomhet med ca. en halvpart på hver.
- Misjonen og andre frivillige organisasjoner må ytes tilstrekkelig støtte til sine utviklingsprosjekter.
- Norsk bistand skal som hovedregel være ubunden, men i de tilfeller hvor norske varer og tjenester kvalitetsmessig og økonomisk er kurransedyktige bør disse foretrekkes.
- Norsk bistand skal i hovedsak gå til land som er blant de fattigste og som selv fører en politikk til beste for sin egen befolkning.
- Det er viktig å påse at vår bistand settes inn i godt planlagte tiltak og programmer slik at midlene blir forsvarlig utnyttet. Etterprøving av prosjekter bør utvides.
- Bistand til familieplanlegging må utvides.
- Utviklingstiltak som kommer kvinnene i u-landene til gode må vies større oppmerksomhet. Støtten må særlig ta sikte på å bedre kvinnens økonomiske, sosiale og politiske stilling i mottagerlandet.
- Innsats som kan bedre matvareforsyningen i verden, må ha særlig prioritet i det norske bistandsarbeidet.
- Det må tillegges stor vekt at norsk bistand øker sysselsettingen i mottagerlandet.
- Norge har særlige kvalifikasjoner innenfor skipsfart. På dette felt bør bistand kunne ytes slik at u-landene kan delta i den internasjonale skipsfart på like vilkår.
- Norske prosjekter i u-landene må legges opp slik at miljøskader og økologiske forstyrrelser unngås.
- Norge må fortsatt yte et vesentlig bidrag til de internasjonale utviklingsbanker og utviklingsfond.
- Norge har fjernet det alt vesentlige av toll på import fra u-land. Ytterligere handelslettelser må gjennomføres i samarbeide med andre industriland med sikte på å stimulere u-landene til å videreforedle sine råvarer.
- De fleste utviklingsland er ensidig avhengig av inntektene fra råvareeksport, ofte bare fra ett eller få råvareslag. Dette gjør landenes økonomi særlig sårbar. Høyre går inn for et internasjonalt

avtalesystem som kan sikre at utviklingslandene får mest mulig stabile inntekter fra sin råvareeksport.

- Norge må bidra til å overføre teknologi og kunnskap til utviklingslandene, bl.a. ved at norske forskningsinstitusjoner også utfører forskningsoppdrag som er av interesse for u-landene.
- Høyre vil oppmuntre private utviklingsfremmende investeringer i u-land i samarbeid med vedkommende land. Videreforedlingsindustri er av særlig betydning. Folkerettslige avtaler om private investeringer i u-land bør etableres, med sikte på at begge parter kan få tilfredsstillende utbytte av investeringene. Disse avtaler skal gi sikkerhet både til u-landet og til dem som foretar investeringene.
- Norge må være parat til å yte hjelp i katastrofesituasjoner.

Samarbeid i Europa

Norge må føre en aktiv Europa-politikk. Kontaktene og samarbeidet med de vest-europeiske land må styrkes. Norge må holde god kontakt med Hellas og Portugal, for å medvirke til å styrke demokratiet i disse landene. Norge må støtte utviklingen i retning av demokrati i Spania. På basis av det vestlige samarbeid må det føres en dialog med de øst-europeiske land med sikte på samarbeid og avspenning.

EF-samarbeidet er av stor betydning for Norge også når landet ikke er medlem. Norge må derfor utnytte de muligheter handelsavtalen gir til å utvikle et bredt samarbeid med EF, f.eks. på miljøvern- og energisektoren.

- Norge må følge nøye med i det politiske rådslagningsarbeidet som finner sted mellom EF-landene, og sørge for at norske synspunkter formidles.
- Norge må fortsatt gå inn for det vest-europeiske valutasamarbeidet.
- Norge må på grunnlag av avtalen med Det Internasjonale Energibyrå (IEA) bidra aktivt til organisasjonens arbeid med energisparing, utvikling av alternative energikilder og økt kontroll med de multinasjonale oljeselskaper.
- Norge må bidra til best mulig kontakt og samhold mellom Nord-Amerika og Vest-Europa, slik at det politiske og militære samarbeidet styrkes og økonomiske oppgaver løses bedre.
- Norge må delta aktivt i Europarådet, OECD og EFTA for å styrke disse organisasjoners arbeid.
- Norge bør spille en aktiv rolle i Nordisk Råd, og arbeide for nordisk fellesopptreden i internasjonale organer når dette faller naturlig.
- Norge må arbeide for at Helsingforsavtalen blir oppfylt av alle deltagende land, og at arbeidet for menneskerettighetene og økt samarbeid mellom øst og vest følges videre opp på dette grunnlag.

Vern om menneskerettighetene

Rettsikkerhet, trosfrihet og yringsfrihet er grunnleggende menneskerettigheter. Høyre vil arbeide for at Norge og norsk opinion inntar en fast og konsekvent holdning til brudd på menneskerettighetene, uansett hvor de finner sted. Høyre støtter det arbeid som drives for å registrere brudd på menneskerettighetene.

FN's erklæring om menneskerettighetene, og konvensjonene som bygger på denne, er forpliktende dokumenter som må danne mønster for beskyttelse av individet i alle verdens land.

Mange regimer driver en omfattende undertrykkelses- og terrorvirksomhet overfor sine innbyggere. Det må reises en aktiv opinion mot slike overgrep og forbrytelser, og Norge må være parat til å hjelpe flyktninger som er ofre for slike regimer.

Norge må arbeide for at FN forsterker sin virksomhet for å hindre brudd på menneskerettighetene, og støtte forslaget om at FN oppretter en stilling som høykommissær for menneskerettighetsspørsmål.

Norge må arbeide for at alle land som undertegnet Helsingfors- avtalen oppfyller bestemmelsene om menneskerettigheter og friere bevegelse av personer, ideer og informasjon.

Utviklingen i ikke-demokratiske land søkes påvirket gjennom kontakt og nøkternt samarbeid med landet. Når det er realistisk å anta at utviklingen lar seg påvirke i gunstig retning gjennom internasjonale sanksjoner, bør Norge støtte en slik linje.

Svalbard og polarområdene

Hovedmålene for norsk Svalbard-politikk må være å gjennomføre en klar og korrekt suverenitetshevdelse på grunnlag av Svalbard-traktaten og norsk lovgivning, bevare roen og den lave spenning i området, samarbeide med de interessenter som har engasjert seg på Svalbard og unngå forskjellsbehandling av traktatpartene.

- Svalbard-administrasjonen må styrkes, både sentralt og lokalt. De stedlige, norske myndigheter på Svalbard må gis ressurser og utstyr til å håndheve norsk suverenitet og å påse at lover og regler overholdes.
- Norge må påse at ingen representanter for fremmede traktatparter oppretter anlegg på Svalbard som ikke har utelukkende sivile formål tilpasset den lovlige virksomhet på øygruppen.
- De norske samfunn på Svalbard må utvikles videre og få større lokalt selvstyre.
- Staten må bidra til en videre utvikling av forsknings- og næringsvirksomhet på Svalbard.
- De ansatte ved Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S må sikres tilstrekkelig medinnflytelse over planlegging og drift også etter at bedriften er overtatt av Staten.
- Norske myndigheter må vise vesentlig større interesse for et allsidig norsk engasjement i Antarktis, og norsk forskningsinnsats må styrkes der.
- Naturmiljøet i polarområdene er spesielt sårbart overfor forurensninger og menneskers aktivitet i områdene. Det er derfor av særlig stor betydning at vi får betryggende regler for miljøvern, og sikkerhetsregler for økonomisk og annen virksomhet i polarområdene. I områder med norsk overhøyhet er det Norges ansvar å utforme slike regler, og alle lands borgere har plikt til å respektere dem.

Demokrati og likestilling - i samfunns- og arbeidsliv

Grunnlaget for Høyre er respekten for menneskers frihet og likeverd. Høyre avviser totalitære ideer og sentralisering av makt på få hender. Det må være en balanse mellom de beslutninger som er overlatt til den enkelte, organisasjonene, og folkets valgte representanter. Målet er at hver enkelt best mulig kan forme sin egen livssituasjon, i frihet og under medansvar for andre. Dette mål kan bare nås

gjennom et levende demokrati, bygget på maktspredning.

Demokratisk styring fremmes ikke nødvendigvis ved overføring av stadig nye oppgaver og beslutninger til folkevalgte eller andre offentlige organer. Demokratiet krever maktspredning for å bevares og styrkes. Høyre vil arbeide for å gi flest mulig del i goder som gir grunnlag for innflytelse, så som sosial og materiell trygghet, utdanning, eiendom etc.

Folkestyret forutsetter toleranse mellom menneskene og valgfrihet for den enkelte. Valgfriheten må fremmes ved at mangfoldigheten i det politiske, kulturelle og økonomiske liv trygges og utbygges.

Høyre erkjenner at den samiske befolkning er en minoritetsgruppe og at løsningen av deres problemer må skje i forståelse med samene selv.

Demokrati i samfunnslivet

Høyre vil holde folkestyret levende, og utvikle det videre. Nettopp derfor vil vi avvise en ukritisk utvidelse av Statens makt til stadig nye områder, slik det har skjedd i de senere år. En slik utvidelse fører i praksis til en overbelastning av de folkevalgte organer, og dermed til økt makt for forvaltning og offentlig byråkrati. Videre medfører det en unødigg detaljregulering i saker som først og fremst angår, og burde avgjøres av enkeltmennesker, lokalsamfunn eller bedrifter. Høyre vil bidra til en mer effektiv løsning av oppgavene ved å desentralisere ansvar og myndighet.

- Høyre vil arbeide for en ny og mer rettferdig valgordning.
- Stemmerettsalderen senkes til 18 år.
- Politisk makt må desentraliseres ved overføring av avgjørelsesmyndighet til fylker, kommuner og lokalutvalg. Det må være adgang til å anke hvor dette er nødvendig av rettssikkerhetsgrunner.
- Berørte parter må få anledning til å øve innflytelse på den offentlige planlegging på et tidligere stadium enn idag.
- Grunneierne og andre som særlig vil bli berørt av planer må varsles om påtenkt planlegging på et tidlig tidspunkt.
- Offentlig ansatte må gis medbestemmelsesrett under behandlingen av saker av betydning for deres arbeidssituasjon. Slik medbestemmelsesrett må ikke innskrenke de folkevalgtes rett til å styre kommunen i samsvar med valgresultatene og velgernes ønsker.
- De politiske partiene må sikres rimelige arbeidsvilkår. Det må ikke bevilges støtte til partienes alminnelige virksomhet utover det som følger av Statens støtte til partiene.
- De gjeldende regler for fordelingen av statsstøtten til pressen må revideres, slik at man unngår skjønnsmessig behandling, urimelig konkurransevridning og diskriminering mellom avisene.
- Det må gjeninnføres adgang for velgere ved kommunevalg å stemme på personer som er ført opp på andre lister.
- Organisasjonsrett og -frihet må sikres alle gjennom en egen organisasjonslov.
- Elektronisk databehandling (EDB) medfører økt risiko for svekkelse av personvernet. En datalov må komme snarest. Det må stilles opp klare regler som begrenser innsamling av data og avgrenser bruken av personnummer og persondatasystemer, sikrer mot misbruk og at opplysninger kommer på avveie. Høyre krever oppnevnt et særskilt datatilsynsråd, som skal ha det løpende tilsyn med at anvendelsen av data ikke krenker privatlivets fred.

Fremmedarbeidernes situasjon

En sterk økning av antall utenlandske arbeidere og deres familier kan skape minoritetsproblemer i

Norge. Det er behov for et regelverk og en kontroll med innvandringen for å sikre at alle fremmedarbeidere som får oppholdstillatelse kan få skikkelige arbeids- og boligforhold. Disse gruppene har ofte et svakere utgangspunkt enn det store flertall av befolkningen for å hevde sine interesser. Høyre mener det er viktig å sikre de utenlandske arbeidere like muligheter i samfunns- og arbeidslivet.

- Alle utenlandske arbeidere må gis de samme økonomiske og sosiale rettigheter og plikter som norske arbeidstagere.
- Bedrifter og myndigheter må samarbeide for å tilby utenlandske arbeidere skikkelige boforhold.
- For at fremmedarbeiderne og deres familier skal bli likestilt i samfunnet, må det sørges for sprogopplæring, og fremmedarbeiderne må informeres om det norske samfunn og hvilke økonomiske, sosiale og politiske rettigheter og plikter den enkelte har.
- Fremmedarbeiderne må ha like vilkår når det gjelder intern bedriftsopplæring.
- Høyre ønsker at alle minoritetsgrupper garanteres full frihet til å utøve sin kultur og religion. Fremmedarbeidere som ønsker å ta vare på sin kultur blir gitt støtte til det på linje med andre organisasjoner i samfunnet.

Avsosialisering

Det er idag samlet for stor økonomisk makt i det offentlige, og det foreligger forslag om ytterligere sosialiseringstiltak. Høyre vil stanse slike tiltak, og gjennomføre en avsosialisering for å sikre den enkelte øket innflytelse, fremme makt- og eiendomsspredning og en sunnere økonomisk politikk.

Det unødvendig høye skattetrykk må også vurderes i denne forbindelse. Det virker innsatshemmende, og legger unødige hindringer i veien for oppstarting og drift av privat næringsvirksomhet. Høyre vil derfor arbeide for en lettelse av skattetrykket som vil utløse personlig initiativ og stimulere til etablering av nye arbeidsplasser i alle deler av landet.

- Dersom forslaget om sosialisering av forretningsbankene blir vedtatt før valget, vil Høyre omgjøre vedtaket.
- Planene om sosialisering av forsikringsselskaper og sparebanker avvises.
- Statens eierandel i industrien reduseres hvor ikke spesielle samfunnsmessige grunner taler for at et statsengasjement blir opprettholdt.
- De ansatte gis i alminnelighet fortrinnsrett når statsaksjer legges ut til offentlig tegning.
- Høyre går imot opprettelse av et statlig forvaltningsselskap.
- Høyre avviser forslag om at det offentlige skal oppnevne representanter i produksjons- og handelsbedriftenes ledende organer i tillegg til de representanter som de ansatte velger.
- Private selskaper som oppfyller de faglige krav gis større adgang til å delta i alle faser av oljeaktiviteten. Statoils monopollignende stilling i oljeaktivitetene oppheves.
- Staten bør avhende sin eierandel i Norsk Olje A/S til private norske interesser.
- Det må gjennomføres regler som gir tilfredsstillende vern mot at privat eiendom konfiskeres gjennom skattene.
- Reglene om erstatningsutmåling ved ekspropriasjon må endres. De som må avstå eiendom til det offentlige har krav på full erstatning i henhold til Grunnlovens § 105.
- Arveavgiften må senkes, ikke minst for å hindre at arbeidsplasser trues ved generasjonsskifte.
- Et offentlig læremiddelforlag avvises.

- Statlig monopol for ølomsætningen avvises.
- Sosialisering av apotekene og legemiddelomsætningen avvises.
- Norsk Medisinaldepots monopolstilling avvikles ved å gi private bedrifter anledning til å konkurrere.
- Fiskeredskaftsmonopolet avvikles som monopolbedrift ved å gi private bedrifter anledning til å konkurrere.

Desentralisering av offentlig virksomhet

Det offentlige skal ikke påta seg oppgaver som andre kan løse like godt eller bedre. Behandlingen av de saker det offentlige i alle fall må løse bør så langt som mulig desentraliseres. Målet må være å bringe avgjørelsen nærmere den det gjelder, forenkle og dermed effektivisere det offentlige apparat, og sikre raskere og mer rettferdig saksbehandling.

- Den offentlige utredning om desentralisering og reformer i lokalforvaltningen fullføres. Departementenes arbeidsoppgaver gjennomgås med sikte på å overføre oppgaver til kommunale og fylkeskommunale organer. I løpet av perioden skal alle departementer og direktorater være analysert under denne synsvinkel. Fylkeskommunen må ikke bli noen overkommunal instans. Samtidig med at arbeidsoppgaver overføres til fylkeskommunene og primærkommunene må deres økonomi styrkes.
- Samtidig klargjøres mulighetene for å overføre en større del av den statlige virksomhet fra sentrale organer, til organer i distriktene. Hvis dette krever øket bemanning i distriktene, må det oppveies av avgang i de sentrale etater.
- Offentliges innkjøp må gjennomføres mest mulig desentralisert, for å styrke det lokale næringsliv og forenkle og effektivisere behandlingen av innkjøpsspørsmål.
- Desentralisering vil ofte falle sammen med ønsket om rasjonalisering og effektivisering. Sakkyndig, uavhengig bistand engasjeres for å gjennomgå deler av forvaltningen, og bl.a. fremme forslag til desentralisering.
- Arbeidsdelingen mellom stat, fylker og kommuner presiseres. Der det er mulig gis lokale etater større ansvar for sine egne budsjetter for å motivere dem til å søke rasjonelle løsninger, og forenkle saksbehandlingen.

Forenkling av det offentlige apparat

Det offentlige har tatt på seg for mange oppgaver. Behandlingen av den enkeltes sak skjer unødig komplisert og gjør det ofte vanskelig for det enkelte menneske å ivareta sine interesser. Høyre vil foreta en forenkling, ved å frita det offentlige for oppgaver som andre kan løse like godt eller bedre. Videre må rutinene ved saksbehandling forenkles og desentraliseres.

- Det foretas en grundig gjennomgåelse av lover som gjelder bygge- og planleggingssektoren, konsesjonsreglene og reguleringen av samferdselssektoren med sikte på å avlaste det offentlige for oppgaver som andre kan løse bedre. Arbeidet følges så snart som mulig opp på andre områder.
- Fullmaktslovgivning skaper ofte rettsusikkerhet, og må begrenses.
- Før nye reformer blir vedtatt må både økonomiske og administrative konsekvenser klarlegges. Lover og nye tiltak må etterprøves, for å se at de virker etter formålet.
- Det må legges større vekt på å skrive lovverket enkelt og forståelig, og å forenkle sproget når det offentlige henvender seg til publikum.

- Det offentlige pålegges kortest mulige svarfrister. Søkere må holdes skadesløse dersom svarfrister oversittes.
- Saksbehandlingen i trykkesektoren effektiviseres slik at køene kan avvikles.
- Med sikte på en gjennomgripende rasjonalisering av den offentlige administrasjon, må Rasjonaliseringsdirektoratet effektiviseres. Direktoratets myndighet styrkes. Private rasjonaliseringsfirmaer må trekkes inn i arbeidet.

Hjem, foreldre og barn

Hjem og familie er bærende grunnlag for vår samfunnsform. Høyre vil verne og styrke familien for å skape et miljø preget av gjensidig omsorg ansvar og samhørighet. Ikke minst for barnas skyld må ekteskapet styrkes. Ansvar for hjem og oppdragelse av barn må hvile likt på begge foreldre som i fellesskap må avgjøre hvordan de vil fordele plikter og ansvar. Den hjemmearbeidendes status, sosialt og økonomisk, må oppvurderes. Like selvfølgelig som den enkelte familie må føle omsorg og ansvar for sine barn, må denne omsorg også omfatte familiens eldre og andre som trenger omsorg.

- Skattereglene og overføringene til barnefamiliene utformes slik at disse familiers kår bedres vesentlig, arbeid i hjemmet oppvurderes, og ektefellenes frie valg mellom arbeid i eller utenfor hjemmet gjøres reelt.
- Det gis rett til fullt fradrag i den skattbare inntekt for nødvendige utgifter til pass og stell av barn, såvel for enslige forsørgere, som for utearbeidende ektefeller.
- Det utredes ordninger med sikte på å gi den hjemmearbeidende rettigheter til å opparbeide folketrygdpoeng.
- Med sikte på innføring utredes en syketrygdordning som sikrer den hjemmearbeidende dagpenger under sykdom. Hjemmearbeidende gis rett til barselpenger på linje med utearbeidende.
- Ordninger som gir småbarnsforeldre adgang til nedkortet arbeidstid og rett til begrenset fravær under barns sykdom må utvikles. De som er alene om omsorgsfunksjoner for syke og gamle bør få tilsvarende muligheter.
- Fleksibel arbeidstid må anvendes i økende grad.
- Høyre vil arbeide for at det opprettes flere deltidsstillinger.
- Ved utbygging av nye og rehabilitering av gamle boligområder, må det legges vekt på å få en variert og fleksibel boligstruktur som tilfredsstiller såvel barnefamiliens som den ensliges og de eldres behov. Det må innpasses friområder, aktivitetslokaler og serviceinstitusjoner som gir alle aldersgrupper utfoldelsesmulighet og trygghet.
- Hjemmesykepleieordningen, husmorvikartjenesten og andre hjemmehjelpsordninger bygges ut.
- Familierådgivningstjenesten i kommuner og fylker bygges ut, både i privat og offentlig regi.
- Høyre vil arbeide for en vesentlig økning i antall barnehaver og barneparker, såvel private som offentlige. Målet må være at alle barn kan gis et pedagogisk tilbud, uansett foreldrenes økonomiske stilling eller sivile status, og uansett bosted.
- Det må slås klart fast at eierne skal ha det avgjørende ord ved ansettelser i barnehaver.
- Barnehavelovens formålsparagraf må fastslå at barna skal gis en oppdragelse basert på kristne grunnverdier.
- Barnehavene må ledes av kvalifisert personell. Pensjonister og andre interesserte kan på frivillig basis benyttes som ekstrahjelp.
- Vårt skoleverk må legge større vekt på å fremme respekten for hjemmet og familien. Det må gis en grundig innføring i ekteskapsetikk med vekt på det ansvar og de etiske og juridiske plikter og

rettigheter det medfører å stifte hjem og familie. Ungdomsskolen må gi orientering om prevensjon. Høyre ser det som viktig at denne orientering fyller klare etiske krav. For å unngå uønskede svangerskap, må opplysning om bruk av prevensjonsmidler intensiveres. Prevensjonsveiledning bør gis av helsepersonell. Ved utskrivning etter fødsel, eller etter svangerskapsavbrudd, skal alle få tilbud om slik veiledning. De sosiale hjelpetiltak må utbygges videre, slik at vanskeligstilte, gravide kvinner kan tilbys et reelt alternativ til svangerskapsavbrudd.

Likestilling, likeverd og medansvar

Høyre vil arbeide for holdningsendringer og praktiske reformer som gjør det mulig å fordele ansvar, plikter og rettigheter i hjem og samfunn likt mellom kvinner og menn. Vi ønsker å skape reell valgfrihet for alle. Den som velger å legge sin arbeidskraft i hjemmet med omsorg for familien, må vurderes på lik linje med den som utfører annet arbeid. Høyres politikk er å bryte ned kunstige barrierer og skiller mellom de hjemme- og utarbeidende og mellom menn og kvinner i forsørgerhenseende.

De enslige må få sin berettigede andel av godene i samfunnet. Høyre vil vurdere gjeldende skatte- og trygdebestemmelser for enslige, sammenholdt med bestemmelsene for ektepar uten forsørgelsesbyrde. Høyre ser det som en viktig oppgave at de enslige sikres tilfredsstillende boligtilbud.

- Ektefeller har i fellesskap ansvaret for familiens økonomi. Skatterettslig må de ha krav på å bli behandlet som økonomisk selvstendige individer. Lover, regler og bestemmelser skal ikke gi anledning til forskjellsbehandling av kvinner og menn.
- Det gis reell adgang til fullstendig særskilt ligning som også omfatter formue.
- Grensen heves for den inntekt fra ektefellers felles bedrift som kan kreves særskilt lignet.
- Hjemmearbeid skal gi tilleggspoeng ved opptak til videregående utdanning på linje med annen yrkeserfaring.
- Næringslivet og det offentlige må arbeide for å opprette et betydelig antall deltidsstillinger. Arbeidstilbudet må bedres, slik at kvinner får større mulighet til å ta lønnet arbeid. Lik lønn for likt arbeid må sikres. Foreldres/forsørgeres arbeidstid bør i større grad tilpasses barnas behov med økt anvendelse av fleksibel arbeidstid og adgang til nedkortet arbeidstid for småbarnsforeldre. Det bør gis adgang til fleksibel arbeidstid og nedsatt arbeidstid i perioder, for personer som har omsorg for gamle og syke. Det utarbeides regler for omsorgspermisjon ved sykdom i hjemmet.
- Piker og gutter må ha like muligheter til all yrkes- og videreutdanning, og yrkesveiledningen i skolen må bidra til bredest mulig yrkesvalg for begge kjønn.
- Undervisningsmaterieell i skoleverket må bidra til å fremme likestilling mellom kjønnene.
- Lovverket må gjennomgås med sikte på å fjerne kjønnsdiskriminerende bestemmelser.
- En lov om likestilling mellom kjønnene må settes ut i livet. En slik lov må sees som en viktig prinsipp- og programerklæring som skal sikre det videre arbeid for reell likestilling.

Forbrukerpolitikk

Høyre vil legge vekt på forbrukernes rett til selv å velge og ta ansvaret for sitt valg. Høyre tar avstand fra sentraldirigert produktbegrensning og andre tiltak som kan begrense det frie forbrukervalg, så sant det ikke dreier seg om produkter som har helse- eller miljøskadelige virkninger.

Hovedoppgaven i forbrukerpolitikken må være å gi informasjon og veiledning, slik at den enkelte forbruker kan bli best mulig istand til å treffe riktige avgjørelser. En annen hovedoppgave er å arbeide for en bedre utviklet kommunikasjon mellom næringsliv og forbruker.

Vern om ressurser er en sentral politisk oppgave. Et slikt ressursvern forutsetter bl.a. en gradvis omlegging av vårt forbruk og begrenset forbruksøkning. Etter Høyres syn er det en viktig forbrukerpolitisk oppgave å fremme måtehold og ressurs sparing, - ikke først og fremst gjennom stadig nye forbud, direktiver og kontrollorganer, men ved å motivere til en mer ansvarsbevisst forbrukerholdning.

- De offentlige forbrukerorganer må legge vekt på å medvirke til det best mulige samarbeid mellom næringsliv og forbrukere.
- Forbrukerforskningen utbygges.
- Forbrukerrådet må styrke sin veiledning og opplysning når det gjelder de offentlige tjenester og avstå fra å ta opp generelle politiske saker.
- Forbruker-Rapporten må ikke utvikle seg til et organ for generell samfunnspåvirkning, men konsentrere seg om å gi forbrukerne saklig informasjon om varer og tjenester, offentlige og private.
- Forbrukerombudsmannens virksomhet må i større grad konsentreres om spørsmål av vesentlig og prinsipiell betydning.
- Høyre går imot innføring av skatt på reklame og vil også motsette seg lovregler om begrensnings av de økonomiske rammer for markedsføring.
- Virkningen av de innførte reklameforbud for alkohol og tobakk vurderes.
- Myndighetene må gjennomføre tiltak for å sikre reell konkurranse i næringslivet, - til forbrukernes beste.

Demokrati i arbeidslivet

Det har funnet sted en betydelig demokratisering i bedriftslivet. Gjennom faglige organisasjoner, samarbeidsutvalg, representasjon i de styrende organer og medeie i bedriftene, må de ansatte som gruppe og enkeltindivider sikres reell medinnflytelse og ansvar. Målet er å gi enhver adgang til å delta i utformingen av sin egen arbeidssituasjon.

Selveierdemokratiet utbygges slik at de ansatte oppmuntres til å bli personlige medeiere i bedriften de arbeider i eller andre bedrifter.

- Revisjoner av Hovedavtalen må stimulere til desentralisering av beslutningsmyndigheten i bedriftene, slik at de ansatte får bedre mulighet til å forme sin egen arbeidsplass.
- Offentlig ansatte må gis medbestemmelsesrett under behandlingen av saker av betydning for deres arbeidssituasjon. Slik medbestemmelsesrett må ikke innskrenke de folkevalgte's rett til å styre kommunen i samsvar med valgresultatene og velgernes ønsker.
- Høyre går inn for at de ansatte i bankene gis medbestemmelsesrett.
- Høyre vil gi offentlig støtte til forsknings- og samarbeidstiltak som har som siktemål å videreutvikle bedriftsdemokratiet.
- De ansatte i personlig eide foretagender, stiftelser o.l. må få tilsvarende innflytelse som ansatte i aksjeselskap. Dette må imidlertid skje på en slik måte at det tas hensyn til at eierne her har et ubegrenset økonomisk ansvar for bedriften.

- Bedriftene må gis økonomisk mulighet til å løse arbeidsmiljøproblemer, i samarbeid med arbeidslivets organisasjoner.
- Organisasjonsrett og -frihet må sikres alle gjennom en egen organisasjonslov.
- Offentlig styrerepresentasjon i privateide bedrifter avvises.

Eiendomsrett og selveierdemokrati

Personlig eiendom fremmer ansvarlig forvaltning av samfunnets ressurser. Eiendom gir også den enkelte et trygt grunnlag for å handle som et fritt og uavhengig individ. Høyre vil arbeide for at flest mulig skal få del i den private eiendomsrett. Derved vil stadig flere få del i det grunnlag for innflytelse som eiendom er. Høyre vil motarbeide maktkonsentrasjon, såvel på offentlige som private hender.

Høyre vil motarbeide inngrep og detaljreguleringer som undergraver den private eiendomsrett og de desentraliserte beslutninger, og avviser kravene om å overføre stadig mer eiendomsrett til det offentlige.

Endringer i den enkeltes råderett som samfunnsutviklingen gjør nødvendig, må til enhver tid vurderes i forhold til Grunnlovens krav om erstatning.

Lønnsomhetsprinsippet i den økonomiske virksomhet skal holdes i hevd. Høyre vil både gjennom den økonomiske politikk og lovverket bidra til å skape et mangfold av selvstendige privateide enheter i næringslivet. Høyre vil motvirke tendensene til konsentrasjon av næringsvirksomhet og eiendomsrett.

For å fremme disse mål vil Høyre arbeide for å spre kapitaldannelsen og stimulere den personlige sparing.

- Skattefri sparing gjeninnføres. Det gis adgang til alternativt å trekke fra en øket andel av sparebeløpet i utlignet skatt. De øvre grenser for de beløp som kan spares etter ordningen heves vesentlig, bl.a. for at det også innenfor ordningen skal bli rom for skattefri investeringssparing, ved at aksjekjøp eller annen investering i næringsvirksomhet sidestilles med bankinnskudd.
- Bedriftene må oppmuntres til å inngå avtaler med sine ansatte om utbyttedeling eller lønssparing.
- Maksimalgrensene for skattefrie renteinntekter og sparebeløp forhøyes.
- En ordning med indeksregulerte sparekontrakter utredes.
- Sosialiseringen av bank- og kredittvesenet stanses.
- Det må bli lettere for den enkelte å bli eier av egen bolig.
- Beboerne bør få velge den eieform de foretrekker.
- Når en leiegård skal selges skal beboerne få forkjøpsretten til å kjøpe gården, uten at det offentlige gir påbud om hvilken eieform som skal benyttes.
- Tilgangen på selveiertomter må økes.
- Ansatte gis fortrinnsrett ved salg av statlige mindretallsinteresser i næringslivet.
- Kontrollen med karteller, truster og andre sammenslutninger i næringslivet må være effektiv. Lovgivningen på dette området gjøres mer tidsmessig.
- Eiendomsretten til fast grunn må trygges.
- Ekspropriasjon må bare benyttes når viktige samfunnsmessige hensyn gjør det nødvendig, og løsning ikke er oppnådd gjennom frivillige avtaler med eierne.

- Lover som hjemler ekspropriasjon må klart angi ekspropriasjonsformålet og rådighetsinnskrenkningens karakter og omfang.
- Det må etableres et nært samarbeid mellom offentlige myndigheter og eierne både ved utforming av utbyggingsplaner og når ekspropriasjonsartede inngrep må foretas.
- Lovreglene om erstatningsutmåling ved ekspropriasjon endres slik at de blir i overensstemmelse med prinsippet om full erstatning i Grunnlovens § 105.
- Prisfastsettelsen ved frivillig omsetning av grunn må ta sikte på å etablere en pris som i rimelig grad avspeiler den faktiske markedssituasjon.
- Også forbud eller innskrenkninger som er av generell karakter og som gjelder utnyttelse eller utbygging av grunn skal medføre erstatning i de tilfelle hvor rådighetsinnskrenkningen rammer en eiendom i urimelig grad. Spørsmålet om hvorvidt det foreligger erstatningsplikt og i hvilket omfang avgjøres av domstolene.
- Offentlig planlegging som får urimelige skadevirkninger for enkelte, uten at dette faller inn under de vanlige erstatningsregler, må gi rett til kompensasjon til dem som blir skadelidende.
- Ordningen med erstatningsskjønn må sikre rettferdig behandling. Adgangen til overskjønn må gjeninnføres.
- Den planleggingslov som forutsettes å avløse bygningsloven, strandplanloven og andre planleggingslover, må forenkle behandlingen av både planer og byggesaker. Loven må sikre mot vilkårlig og sen saksbehandling. Konsesjonsloven revideres med sikte på å
 - a) fremme spredning av eiendomsrett,
 - b) motvirke byråkrati og sen saksbehandling,
 - c) motvirke den sterke skjerpelsen av konsesjonplikten, ved i større utstrekning å gjøre mindre eiendommer konsesjonsfri,
 - d) oppheve boplikten ved eierskifte mellom nære slektninger,
 - e) sikre den enkelte konsesjonssøker mot vilkårlighet fra myndighetenes side, bl.a. ved å avgrense det offentliges adgang til å gå inn i kjøpers sted ved salg av eiendom.
- Tomtefesteloven revideres slik at det blir full likebehandling av festere, uavhengig av om grunneieren er privat eller offentlig.

Rettsvern

Høyre vil beskytte den enkelte mot overgrep, forsvare samfunnet mot verdioppløsning, nedbrytning av normer, kriminalitet og krenkelse av den personlige integritet.

Bekjempelse av kriminalitet er en sentral samfunnsoppgave. Ungdomskriminaliteten synes ikke å avta i omfang. Narkotikamisbruk er et alvorlig og voksende sosialt problem. Samtidig oppstår nye former for kriminalitet med «profesjonelt» tilsnitt. Politi og rettsapparat mangler idag de nødvendige ressurser - teknisk og bemanningsmessig - til å møte denne situasjon.

En viktig årsak til kriminalitet er vanskelige sosiale forhold. Det må derfor legges stor vekt på forebyggende arbeid, bl.a. bedre planløsninger for bysamfunn og boligmiljøer, og gode aktivitetstilbud for ungdom. Barnevernet må styrkes vesentlig og gis reell mulighet til overføring av unge lovovertrедere i institusjoner under betryggende tilsyn og med fagkyndig personell.

- Rettshåndhevelsen må være så konsekvent og rask at almenheten kan vite at urettmessige inngrep og overtredelser fører til de nødvendige reaksjoner fra samfunnets side.
- Det bør vurderes om de reaksjonsmidler som man idag har svarer til hensikten. Ikke minst når det

gjelder unge lovovertrедere bør andre reaksjonsformer overveies, f.eks. at de unge settes i lønnet samfunnsnyttig arbeid med lovhjemlet adgang til trekk i lønn til dekning av erstatningsansvar for forvoldt skade.

- Innførsel og omsetning av narkotika øker urovekkende. For å motvirke denne utvikling må politietaten bemanningsmessig settes i stand til å avsløre og bekjempe narkotikaforbrytelser. Samtidig må det gjennomføres skjerpet kontroll ved grenseoverganger, flyplasser og havneanløp.
- Sterkere straffereaksjoner tas i bruk for ulovlig omsetning av narkotika.
- Politiet må styrkes og settes istand til å møte kriminalitet med «profesjonel» tilsnitt. Telefonavlytting må likevel bare benyttes i særlige tilfeller, og etter forutgående domstolskjennelse. Reglene for våpenbruk må fortsatt være restriktive.
- Politiet settes i stand til å holde bedre kontakt med publikum. Ordningen med bydelspoliti bygges videre ut og arbeidet samordnes med distriktets sosiale etater
- Lensmannsetaten må styrkes for å ivareta sine oppgaver.
- Utdannelseskapasiteten må være tilstrekkelig til å møte kravene om øket bemanning i politiet.
- Myndighetene må settes istand til å avsløre og reagere konsekvent på økonomiske forbrytelser.
- Vårt lovverk er etter hvert blitt så komplisert og omfattende at behovet for retts hjelp er sterkt økende. Høyre vil gå inn for å heve de økonomiske grenser vi idag har for frie retts hjelps ordninger

Økonomi og skatter

Skatter og avgifter

Det er en hovedoppgave å lette skatte- og avgiftstrykket, slik at den enkelte får råderett over større del av sin inntekt, og det blir mer lønnsomt å gjøre en ekstra innsats. Bare gjennom en senkning av skattene er det realistisk å oppnå en grunnleggende forenkling av skattesystemet. Oljeinntektene bør brukes i samsvar med dette.

Hovedtyngden av statens skatte- og avgiftsinntekter, utenom oljesektoren, må fortsatt komme gjennom indirekte beskatning. Systemet for indirekte beskatning må være enkelt å administrere og gi myndighetene best mulig grunnlag for løpende kontroll. Valg av system må skje i samråd med de berørte grupper.

Høyre vil sette følgende skattepolitiske oppgaver i forgrunnen:

- Lettelser i personbeskatningen for alle. Fradragene økes vesentlig, slik at lavere og midlere inntekter slipper statsskatt. Progresjonen dempes og satsene reguleres i takt med endringer i prisnivå.
- Fradrag i inntekt og formue skal minst reguleres i takt med endringer i prisnivå.
- Den samlede skatteprosent til kommuner og fylkeskommuner må ikke øke.
- I samsvar med forutsetningene for skatteomlegningen av 1970, fastlegges en plan for avvikling av den del av formuesskatten som betales til staten. Dobbeltbeskatning av aksjer oppheves. Formuesskatten er spesielt tyngende for arbeidsplassene, fordi den må betales også i dårlige år.
- Det utredes om pålagt ekstraarbeid og godtgjørelse for særlig byrdefullt arbeid, f.eks skiftarbeid, kan bli gjenstand for flat beskatning.
- En overgang til lønnsskatt må ikke føre til at noen får forverret sin skattemessige stilling. Det må

fortsatt være adgang til å kreve seg lignet etter selvangivelse.

- Det innførte skattefradrag for barn økes.
- De ensliges skatteforhold må vurderes i sammenheng med endringer i familiebeskatningen.
- Gevinstbeskatningen av aksjer må tas opp til revisjon.
- Forslag fremmes for å sikre skattemessig likebehandling av privat og kooperativ næringsvirksomhet.
- Spørsmålet om muligheten for å dele bedriftsinntekt i en lønnsandel og en eierdel må avklares.
- Det gjeninnføres adgang til å trekke fra utgifter til nødvendig representasjon innenfor klare grenser.
- Både samfunnet og den enkelte er tjent med at norske bedrifters lønnsomhet bedres. For å oppnå dette må bedriftene ha mulighet for å øke sin egenkapital og Høyre vil særlig arbeide for at dette oppnås ved at:
 - Formuesskatten for bedriftene reduseres.
 - Investeringsavgiften avtrappes.
 - De skadelige virkninger av inflasjonen motvirkes ved at bedriftenes adgang til å få fradrag for skattefrie avsetninger til investeringer blir utvidet samtidig som regler for avskrivning på driftsmidler og nedskrivning av varelager blir bedret.
- Alle som må betale høyere folketrygdpremie enn vanlig, må få tilbake adgangen til å trekke fra ekstrapremien i ligningen.
- Særfradraget for alder, uførhet m.v. må økes.
- Takst- og skattesystemet for boliger og hytter utformes med sikte på en rimelig beskatning av slike verdier. Derfor må skattefri formue i bolig økes og siden reguleres i takt med prisutviklingen. Det totale skattenivå må ikke økes.
- Det gjeninnføres lik, flat beskatning ved salg av tomtgrunn, enten salget skjer til det offentlige eller til private. Det må tas større hensyn til eventuell forringelse av pengeverdien siden ervervsen.
- Skattefri sparing gjeninnføres. Det gis adgang til alternativt å trekke fra en andel av sparebeløpet i utlignet skatt, og beløpet som trekkes fra i skatten økes.
- Skatteunndragelser må bekjempes, ved å styrke kontrollmulighetene og ved å utforme og forenkle den direkte og indirekte beskatning med sikte på å fjerne mulighetene til unndragelse.

Lønninger, inntekter og priser

Prisene øker for sterkt. Dette har betydelige skadevirkninger, for den enkelte og for samfunnet. Samtidig opplever vi en omkostningsøkning som i alvorlig grad svekker Norges konkurranseevne overfor utlandet. Det offentlige har et hovedansvar for å bringe utviklingen inn i et gunstigere spor, men en tilfredsstillende løsning på problemet krever innsats fra alle ledd i samfunnet. Høyre vil gå inn for en aktiv politikk for å bringe pris- og omkostningsstigningen under bedre kontroll, samtidig som alle grupper sikres en rimelig del av velstandsveksten.

- Oljeinntektene søkes innpasset i norsk økonomi på en slik måte at det ikke forsterker prispresset.
- Større del av reallønnsøkningen må komme som skattelettelser.
- Det offentlige må dempe sin utgiftsvekst, særlig i perioder med høy aktivitet i samfunnet forøvrig.
- Inntektsoppgjør søkes gjennomført i samarbeid mellom organisasjonene og staten.
- Det tekniske beregningsutvalg legger til rette for drøfting av de realøkonomiske rammer for

lønnsoppgjørene.

- Privat sparing virker inflasjonsdempende og må også av den grunn stimuleres.
- Erfaringer viser at prisstopp over lengre perioder ikke gir noen positiv nettovirkning på prisnivået, men at den derimot har vesentlige skadevirkninger. Slike tiltak må derfor bare brukes for å møte helt spesielle overgangsproblemer.
- Det må tilstrebes en rettferdig lønns- og inntektsfordeling i samfunnet, som gir en harmonisk lønnsutvikling gjennom den yrkesaktive alder, og som kompenserer for lang utdanning, ugunstige arbeidsforhold, spesielt byrdefullt arbeid, lang arbeidstid og annen ekstraordinær innsats.
- For å bevare konkurranseelementet som prisdempende faktor, vil Høyre både nasjonalt og internasjonalt gå inn for effektive regler mot monopol- og kartelldannelser.

Sparing

Den private sparing har de senere år vist en foruroligende svikt. Det føres en politikk som straffer dem som legger noe tilside, ved at sparemidlene stadig taper verdi. Høyre vil at det skal lønne seg å spare, fordi vi ser sparing som en forutsetning for utvidet økonomisk demokrati. Høyre vil derfor føre en politikk med sikte på å øke den personlige sparing.

- Også som ledd i en politikk for å fremme sparingen er det nødvendig å dempe prisstigningen. Det må innføres spareformer som sikrer mot verdiforringelse på grunn av prisstigningen.
- Skattefri sparing gjeninnføres. Det gis adgang til alternativt å trekke fra en øket andel av sparebeløpet i utlignet skatt. De øvre grenser for de beløp som kan spares etter ordningen heves vesentlig, bl.a. for at det også innenfor ordningen skal bli rom for skattefri investeringssparing, ved at aksjekjøp eller annen investering i næringsvirksomhet sidestilles med bankinnskudd.
- Som alternativ til skattefri sparing i bank og livsforsikring beholdes adgangen til å trekke fra noe av spare- eller premiebeløpet i skatten, men prosenten forhøyes.
- Skattefriheten for sparemidler og renteinntekter heves.

Offentlige budsjetter

Den offentlige budsjettpolitikk må bidra til full sysselsetting, prisstabilitet, lavere skattetrykk og en harmonisk økonomisk politikk. Budsjettene er det viktigste instrument i Statens finanspolitikk, og angir rammene for store deler av virksomheten i samfunnet. Budsjettene er også det viktigste middel Stortinget har når det skal prioritere mellom de ulike offentlige oppgaver.

- Regjeringen må føre en fast budsjettpolitikk. Unødige overskridelser og ekstrabevilgninger i budsjettåret må unngås. Dersom det er nødvendig med tilleggsbevilgninger i løpet av budsjettåret, bør de som hovedregel bare gis gjennom tilsvarende innsparing på andre poster i det vedtatte budsjett.
- Det må vurderes om Stortinget allerede i vårsesjonen bør ha en prinsippdrøftelse av skattepolitikken for det påfølgende år, slik at utgiftene kan tilpasses inntektsrammene på et tidligst mulig tidspunkt. På den måten vil statens budsjettarbeid kunne ta utgangspunkt i hvilke inntekter som kan forventes av den skattepolitikk som er ønskelig.
- Forslag om langsiktige reformer må bygge på mest mulig inngående økonomiske beregninger.
- Som ledd i budsjettarbeidet må overføringsordningene gjennomgås, med sikte på å omlegge systemer som i det vesentlige betyr frem- og tilbakeføring av penger. Fordelingshensyn må i størst

mulig grad sikres på andre måter.

- Den offentlige administrasjon må være gjenstand for en gjennomgripende og løpende rasjonalisering.
- Som hovedprinsipp skal oppgaver som kan løses bedre eller like godt i privat regi, ikke tas opp på de offentlige budsjetter. Privat finansiering av fellesoppgaver bør stimuleres.
- Rimeligere løsninger av offentlige byggeprosjekter tilstrebes, bl.a. med fastsettelse av omkostningsrammer for alle typer offentlige bygg. Det må innføres budsjettssystemer som muliggjør bedre kontroll med hvor store midler som faktisk går med til å løse de ulike offentlige oppgaver.

Trygging og utbygging av arbeidsplassene

Arbeidsplassene

Det er et hovedmål for Høyre å sikre full sysselsetting i alle deler av landet. Dette målet kan best nås innenfor rammen av en samfunnsøkonomi av den typen vi hittil har hatt i Norge, med mange små og store private bedrifter. Særlig viktig er det å stimulere til øket aktivitet og nyinvesteringer, lette skatte- og avgiftsbyrden, lette kreditttilgangen og hjelpe arbeidsplasser til selv å overvinne akutte vanskeligheter.

Det må legges betydelig vekt på å bedre arbeidsmiljøet. Intensjonen bak arbeidsmiljøloven må følges opp i et samarbeid mellom arbeidsgivere og arbeidstakere. På den enkelte arbeidsplass må medarbeiderne gis mulighet for faglig og personlig utvikling.

- Høyre vil satse sterkt på tiltak som stimulerer til å plassere nye arbeidsplasser der sysselsettingsproblemene er store.
- Pendlernes vanskelige situasjon avhjelpes gjennom en aktiv distriktpolitikk og en skattepolitikk som tar hensyn til denne gruppes særlige behov.
- Det må rettes særlig oppmerksomhet mot arbeidsledigheten blant de unge. Samarbeidet mellom yrkeslivet og skoleverket må styrkes med henblikk på å gi skoleelevene adgang til å gå ut i arbeidslivet, enten ved veksling mellom praktisk arbeid og skolegang eller ved at elevene får anledning til å ta arbeid som gir øket kunnskap for senere å gjenoppta skolegangen. Den yrkesrettede utdanning må bygges sterkere ut. Lærlingeloven må endres for å kunne gjøre lærlingeordningen til et mer tjenlig alternativ for de unge.
- Antall lærlingekontrakter og statens tilskudd til arbeidsgivere som har lærlinger på godkjente kontrakter må økes. Når bedriftenes yrkesopplæring kan godkjennes av det offentlige, bør den ytes støtte som står i et rimelig forhold til hva en yrkesskoleplass koster det offentlige.
- Tiltak for å løse sosiale problemer for arbeidsløs ungdom som ikke kan få arbeidsledighetstrygd fordi de ikke har tidligere yrkespraksis, må vurderes.
- Skolesystemet må i større grad tilpasses elever som ønsker å kombinere skolegang og deltidsjobb. Det må legges større vekt på yrkesorientering i ungdomsskolen. Representanter for bedrifter og organisasjoner i arbeidslivet må trekkes mer aktivt inn i undervisningen.
- Undervisningstilbudet må i større grad harmonere med de kunnskaper det er behov for i yrkeslivet. Den må bl.a. ta sikte på å bryte ned den tradisjonelle kjønnsrolletenkning i valg av yrker.
- Det må opprettes flere vernede arbeidsplasser for yrkesvalghemmede. Private og offentlige bedrifter bør øke sitt antall vernede arbeidsplasser og støtteordningene til disse arbeidsplassene

må styrkes. Denne støtten må utformes slik at den bidrar til størst mulig integrering av de yrkesvalghemmede i arbeidslivet

- Private og offentlige virksomheter oppmuntres til å opprette stadig flere deltidsstillinger, slik at flere kan få bedre mulighet til å gå ut i arbeidslivet. Særlig må arbeidstilbudet i distriktene bedres.
- Ved utbygging av større nye industrikomplekser bør anleggstiden så langt som råd er, forsøkes jevnet ut i flere etapper, slik at sysselsettingen i anleggsperioden blir forlenget samtidig som man demper en forsert press-situasjon.
- Finansieringen av arbeidsmiljøtiltakene sees på som en naturlig del av produksjonskostnadene som i prinsippet dekkes av den enkelte virksomhet.
- Egen utlånskvote i Industribanken øremerkes til finansiering av arbeidsmiljøtiltak i bedrifter som i en overgangsperiode ikke kan make å gjennomføre de nødvendige tiltak på dette felt.
- Det gis adgang til å foreta skattefrie fondsavsetninger til arbeidsmiljøinvesteringer. Investeringsavgiften fjernes på alle arbeidsmiljøinvesteringer.
- Øket forskning, utvidet bruk av lukkede produksjonssystemer og klare bestemmelser i lovverket må settes inn for å bekjempe skadevirkninger av helse og miljøfarlige stoffer i industrien.
- Målsettingen om et fullt forsvarlig arbeidsmiljø må ikke bare innebære at skader, overbelastninger og sykdom blir unngått. Den må også gi mulighet for en positiv faglig og personlig utvikling for arbeidstagerne.

Utbygging i distriktene

Målet for Høyres distriktpolitikk er å trygge bosettingen i alle deler av landet, gi folk størst mulig frihet til selv å velge hvor de vil bo, tilby arbeidsplasser og service i rimelig avstand av bostedet og bevare det lokale kulturelle særpreg. En vellykket distriktpolitikk er også nødvendig for å sikre den best mulige utnyttelse av landets ressurser, ivareta beredskapshensyn og utvikle et samfunn bygget på maktspredning og medansvar.

For å oppnå dette vil Høyre ta i bruk en serie av positive virkemidler. Utbygging av samferdselen, skatte- og avgiftsmessige stimulerings tiltak, utbygging og trygging av arbeidsplasser og tiltak for å trygge sysselsettingen i landbruk og fiske- eventuelt gjennom kombinasjonsbruk- utdannelsetilbud, opprettholdelse av handel og post, er av avgjørende betydning for en effektiv distriktpolitikk.

Gjennom en ny lov om etablering i distriktene vil Høyre konsentrere innsatsen om positive virkemidler som kan utløse og stimulere til nye etableringer og lokal egenaktivitet.

- Samferdselstilbudet er av avgjørende betydning for levedyktige lokalsamfunn. Høyre vil derfor legge opp til en samferdselspolitikk som ivaretar distriktenes behov.
- Beskatningen og avgiftssystemet må innrettes slik at små og mellomstore bedrifter blir i stand til å legge seg opp den nødvendige kapital.
- Utlånsrammen i Håndverks- og småindustrifondet må økes.
- Virkemidler som skattelettelse, lån, flytte- og oppstartingsstøtte og investeringstilskudd må følges opp med bedre informasjon fra det offentlige til arbeids- og næringslivet.
- Mindre investeringer bør også komme med i ordningen for investeringstilskudd.
- Minsteavstanden for tildeling av regional transportstøtte reduseres for å hjelpe vanskeligstilte områder med transport til større tettsteder. Regional transportstøtte bør gå til transport av visse typer råvarer, halvfabrikata og emballasje til de områder som omfattes av støtteordningen.

- Lokaliseringsutvalget skilles ut fra Distriktenes Utbyggingsfond som en frittstående institusjon. Samtidig bør fondets organisering vurderes nøye, med sikte på enkel og rask saksbehandling.
- Man må i langt sterkere grad etterprøve lokaliseringseffekten av de forskjellige distriktpolitiske virkemidlene.
- Nye offentlige tiltak og institusjoner og utvidelser av eksisterende virksomhet må i større grad enn hittil plasseres i distriktene.
- For å styrke veiledningstjenesten overfor bedrifter i distriktene må bevilgningene til Statens Teknologiske Institutt økes slik at det kan utbygge sine distriktsavdelinger.
- Det offentliges innkjøp må desentraliseres og lokale innkjøp må i størst mulig grad gjøres i vedkommende distrikt.
- Reiselivsnæringen må bidra til å styrke lokalsamfunnet og det miljø man ønsker å bygge opp lokalt.
- Det offentlige må hjelpe til med finansiering av f.eks. hoteller, campingplasser og utleiehytter slik at forholdene kan legges til rette for en videre utvikling av turistnæringen
- Økt turisme kan gi mange verdifulle arbeidsplasser i distriktene. Men samtidig kan en slik utvikling medføre skader på miljø og ressurser. Det er derfor nødvendig med en planmessig utbygging av næringen som tar spesielt hensyn til dette.

Bypolitikk

Det moderne samfunn forutsetter funksjonsdyktige byer og sentra. By og land står i et innbyrdes avhengighetsforhold, og arbeids- og næringsliv er avhengig av et samspill mellom sentra og utkantstrøk. Samtidig har byene en funksjon som kultursentra som hele landet har glede av. Mange av våre største byer står idag overfor store problemer. Det er nødvendig med en positiv bypolitikk for å kunne møte disse problemene.

- Boligbygging og forbedring av bomiljøet må være en høyt prioritert oppgave i byene. Det må i større grad satses på småhusbebyggelse og Husbankens utlånsvirksomhet må ta sikte på å oppmuntre til slik bebyggelse.
- Flere boligområder bør legges ut til selvbyggere.
- Det må i sterkere grad satses på rehabilitering i tillegg til sanering. Kommunene må i samarbeid med private medvirke aktivt til byfornyelse, og Husbanken må få utvidet adgang til å gi rimelige lån til modernisering og rehabilitering av den eldre boligmasse.
- Kollektivtransporten må styrkes. Økt utbygging av parkeringsanlegg tilknyttet kollektivtransport vil kunne avlaste behovet for bruk av privatbil i byene. Staten må gi tilskudd til utbygging av skinnegående transportmidler. Det må oppmuntres til interkommunalt og regionalt samarbeid når det gjelder utvikling av bedre kollektive trafikktilbud. Staten må medvirke til en bedre samordning av takstpolitikken og lokaltrafikken.
- Tilstrekkelig store friluft- og rekreasjonsområder må sikres for denne og kommende generasjoner.
- Utgifter til kulturinstitusjoner som er av betydning for større områder, må ikke i urimelig grad legges på de kommuner der de er plassert.
- Statens refusjoner til forskjellige kommunale utgifter gjennomgås med sikte på unngå urimelig forskjellsbehandling mellom kommunene.
- Kommunale distriktsbidrag til statlige samferdselstiltak må revurderes.

Samferdsel og trafikkmiljø

Samferdselspolitikken må ha som siktemål å imøtekomme det moderne samfunns behov for rask og rasjonell transport. Samferdselen må planlegges slik at alvorlige trafikk- og miljøproblemer kan unngås selv med økende trafikk. Kollektive transportmidler må forbedres for å dekke en større del av transportbehovet. Høyre vil legge avgjørende vekt på trafikksikkerheten. Det må også legges vekt på ressursøkonomi og vern om det bosettings- og produksjonsmønster man ønsker.

Samferdselspolitikken må samordnes med overordnede mål i samfunnsutviklingen, og den vil være en viktig del av distriktpolitikken.

- Trafikkmiljøet må forbedres og eksisterende trafikkfeller fjernes. Bedre skilting, økt gatebelysning og skikkelige sykkelstier og gangfelt er viktige faktorer i dette arbeidet. Jernbaneoverganger må sikres bedre.
- Planlegging og utbygging må ta sikte på å unngå nye trafikkfeller.
- I et samarbeid med stat og fylkeskommunene må kommunene få sikret skoleveiene. Høyre vil stimulere et aktivt trafikksikkerhetssamarbeid også gjennom de kommunale og fylkeskommunale trafikksikkerhetsråd.
- I områder med sterk trafikk må forholdene legges til rette for å skille biltrafikk fra gående og syklende ved egne trafikkarer.
- Samarbeidet mellom Statens Biltilsyn og bilverkstedene utbygges for å sikre bedre kontroll med at alle kjøretøyer er i trafikksikker stand. Det gjennomføres skjerpede straffereaksjoner mot uansvarlig kjøring og mot uansvarlig bruk av hurtiggående båter. Politiets patruljetjeneste til sjøs må utbygges.
- Trafikkundervisningen bør intensiveres og bevilgningene til trafikksikring må økes.
- Det må sikres midler til utbedringer og investeringer i de eksisterende lufthavner.
- Hurtigruten opprettholdes på strekningen Bergen - Kirkenes med fornyet materiell.
- Hurtigbåtene bør gå inn i det alminnelige trafikkmønster i de kystområder der de kan være et effektivt og sikkert transportmiddel.
- Godsterminalanleggene langs kysten må utbedres systematisk for å bedre kystrutefartens vilkår.
- Ferjetakstene for de faste brukere må fortsatt holdes lavt gjennom gunstige rabattkortordninger.
- Jernbanen gjøres mer konkurransedyktig i forhold til andre kommunikasjonsmidler, slik at større og større del av varetransporten overføres fra bil til jernbane.
- Det er nødvendig med en modernisering og rasjonalisering for å bedre jernbanens transporttilbud.
- Takstpolitikken må ta sikte på å få størst mulig antall faste reisende, ved lave priser på månedskort o.l.
- Spørsmålet om forlengelse av Nordlandsbanen må avklares, og bl.a. sees i forbindelse med utbygging av de øvrige kommunikasjoner i landsdelen. - Målet må være å anvende ressursene til samferdsel i Nord-Norge på en måte som sikrer best mulige transportforhold for alle distrikter i landsdelen.
- Et nærmere samarbeid mellom Postverket, Televerket og NSB utredes, med sikte på å sikre god og rasjonell publikumsservice, også på steder der det ellers vil være vanskelig å holde jernbanestasjoner betjent.
- Utbyggingen av E 6 gjennom Nord-Norge til helårsvei med tilfredsstillende standard må forseres.
- Det må stimuleres til opprettelse av vei- og broselskaper for å løse helt spesielle utbyggingsoppgaver raskere ved finansiering gjennom bompengoordninger.
- Høyre motsetter seg offentlig overtagelsesrett av selskaper som idag har rutekonsesjon.

- Samferdselsloven revideres og forenkles med sikte på å opprettholde et fleksibelt, økonomisk og effektivt transporttilbud. Det må legges vekt på de miljømessige fordeler transport med skip og jernbane representerer.
- Støy og utslippsbestemmelser for biler skjerpes i takt med de teknisk/ økonomiske muligheter.
- Veier og andre samferdselsanlegg som bygges må tilpasses landskapet og det naturlige miljø. Hensyn må tas til skog og dyrkbar jord.
- Teletakstene må holdes på et rimelig nivå.
- Televerkets lokalområder må gjøres større med sikte på å gi rimeligere takst til det naturlige sentrum i området.
- For å kunne løse sine oppgaver trenger Televerket et høyt investeringsnivå. Det er derfor nødvendig at Televerket i større grad finansierer investeringene ved låneopptak. Det bør vurderes å la Televerket legge ut obligasjonslån på slike vilkår at det kan interessere det vanlige publikum.
- Det må foretas en grundig analyse av Televerket med sikte på rasjonalisering og effektivisering.

Jordbruk, skogbruk, hagebruk, reindrift og utmarksnæringer

Knapphet på mat i store deler av verden tilsier at Norge fører en politikk som gjør oss mer selvforsynt med jordbruksprodukter. Det norske landbruk har avgjørende betydning for arbeidet med å opprettholde den spredte bosetting i alle deler av landet. Landbrukets fremtid er avgjørende for livskraft og eksistens i et stort antall lokalsamfunn. Å styrke landbruket er derfor en klar nasjonal forpliktelse. Høyre vil føre en landbrukspolitikk som tar sikte på å gi yrkesutøverne i landbruket økonomisk og sosialt likeverdige forhold sammenlignet med andre yrkesgrupper.

Det må satses på et mer aktivt jordvern, økt nydyrking og en kraftfôrordning som sammen med andre tiltak gir en bedre utnyttelse av naturbeitene og grovfôret. Høyre vil følge opp en samordning av ernæringspolitikken og landbrukspolitikken.

- Stortingets vedtak om inntektsmålsettingen for landbruket må oppfylles i Stortingsperioden. Dette må skje gjennom en kombinert bruk av priser, skattereduksjoner og andre virkemidler. Høyre vil gå inn for en landbrukspolitikk som belønner arbeidsinnsats og en fornuftig bruk av ressurser. De politiske virkemidler må brukes på en måte som ikke hindrer dette. Høyre vil legge til rette for en bruksutbygging i samsvar med de naturgitte produksjonsmulighetene på det enkelte bruk, enten dette gir en eller flere arbeidsplasser.
- Høyre vil føre en politikk som fremmer egenkapital-dannelsen i landbruket, blant annet ved å gi et rimelig vederlag for kapitalinnsats.
- Arveavgiften må revideres bl.a. for å lette generasjonsskifte i landbruket.
- Det må skje en bevisst planlegging for å bedre mulighetene for yrkeskombinasjon mellom jordbruk og andre næringer. En rekke mindre bruk må styrkes gjennom salg av offentlig skog- og jordbruksareal.
- Den offentlige veiledningstjeneste er av avgjørende betydning for norsk landbruk. Undervisning, forskning og veiledning må i større grad samordnes. Forskingen må styrkes i særlig grad.
- Den offentlige landbruksadministrasjon forenkles og forbedres.
- Skogbruksnæringsen må settes i stand til bedre å utnytte sine produksjonsmuligheter. Høyre vil arbeide for å øke avvirkningen i norske skoger ved å innføre en mer rettferdig og avvirkningsstimulerende skogbeskatning. Det må utvikles virkemidler som muliggjør drift i vanskelig terreng og fremmer skogskjøtsel og ungsogpleie.

- Det utarbeides bedre beredskapstiltak mot skogbranner.
- I skogen rundt tett befolkede områder må det i samarbeid mellom skogeierne og myndighetene utarbeides flerbruksplaner hvor hensyn tas både til skogbrukets interesser og til almenhetens behov for egnede frilufts- og rekreasjonsområder. Flerbruksplaner må forankres i vår skog- og friluftslovgivning og utformes innenfor disse lovers ramme.
- Utmarksressursene må betraktes som en del av landbrukets produksjonsgrunnlag. Det stimuleres til dannelse av grunneierlag for den videre drift og utvikling av utmarksnæringene, og til øket sau- og geitehold. Virksomhet som turisme jakt, fiske vil kunne bidra til å bedre det enkelte gårdsbruks økonomi.
- Hagebruks- og gartnernæringen må gis slike vilkår at den kan utnytte de naturlige muligheter med sikte på i størst mulig grad å forsyne det norske marked.
- Reindriften må gis bedre utviklingsmuligheter. Det må vises varsomhet med å utnytte reinbeitene til andre formål.

Fiskerinæringen

Fiskeressursene i havet er grunnlag for bosetning og næringsliv langs store deler av vår kyst. Arbeidet med å verne om disse ressursene må gis høy prioritet. Opprettelsen av en økonomisk sone på 200 nautiske mil vil gi oss bedre muligheter til å hindre overbeskatning. Forutsetningen er at vi på nasjonalt plan gjennomfører de reguleringer som er nødvendig for å verne om fiskebestanden.

Et varig og effektivt vern om fiskebestanden forutsetter også et internasjonalt samarbeide på dette område. Høyre vil arbeide for at man på det internasjonale plan kan nå frem til avtaler om fangstbegrensninger og andre ressursbevarende tiltak.

De ressurser som Norge får tilgjengelig innenfor en 200 mils økonomisk sone og som følge av internasjonale kvoteavtaler, må anvendes slik at de gir størst mulig stabil sysselsetting i fiskerinæringen langs hele kysten.

Avtaler med andre land om fiskerettigheter innenfor deres 200 mils soner må ta sikte på å ivareta norsk fiskerinærings interesser i fjernere farvann på en tilfredsstillende og varig måte. Norsk fiskeripolitikk må ta sikte på å sikre lønnsomheten for dem som arbeider i næringen, skape trygge og gode arbeidsplasser og være med på å sikre bosetningen langs kysten. Fiskeripolitikken må også sees i sammenheng med verdens matvarebehov og mest mulig av det oppfiskede kvantum må sikres til mat. Høyre vil arbeide for en politikk som kombinerer disse sentrale hensyn.

De store problemer og oppgaver som næringen står overfor, næringens struktur og betydning, gjør det nødvendig med et godt samarbeid mellom de forskjellige ledd i næringen, og mellom næringen og det offentlige. Høyre ser det som en viktig oppgave å bidra til å fremme et slikt samarbeid.

- Modernisering og automatisering i fiske og foredling må fortsette. Offentlig støtte må gis til utvikling og utprøving av nytt utstyr.
- For å kunne tilby helårlige arbeidsplasser må fiskeindustrien så langt som mulig sikres en kontinuerlig tilgang på råstoff. Arbeidet med å finne frem til egnede metoder for lagring av råstoff må intensiveres.
- For å få til en forsvarlig beskatning av fiskebestanden og sikre fiskeindustrien en kontinuerlig tilgang av råstoff trengs en variert fiskeflåte. Det må foretas en total registrering av

fornyelsesbehovet i fiskeflåten og utarbeides en finansieringsplan for denne fornyelsen.

- Fiskernes skatteforhold må tas opp til fornyet vurdering. Spesielt er det viktig å få regler som hindrer at de store inntektsvariasjoner medfører sterkere skattebelastning for fiskerne enn for andre yrkesgrupper med tilsvarende gjennomsnittlig inntektsnivå.
- Det må arbeides for en pensjonsalder på 60 år for fiskere.
- Konesjonslovgivningen må revurderes med sikte på å skape større fleksibilitet og tilpasningsmulighet for næringens utøvere.
- For å skaffe bedre rekruttering av ungdom til fiskeflåten må fiskeriundervisningen og rettledningen i skoleverket tilrettelegges på en langt bedre måte enn idag. Ikke minst må det utarbeides læremidler for fiskerifagundervisningen.
- Fiskeriforskningen må styrkes med særlig vekt på å utvikle redskaper for en riktigere beskatning av våre fiskebestander, øke matproduksjonen av den fisk som fanges, skape bedre arbeidsforhold og redusere produksjonsomkostninger i fangst og foredling.
- Fiskeriforskningen må legge større vekt på å registrere forurensninger i våre havområder. Likeledes må man skaffe mere kunnskap om enkelte stoffers virkning på livet i havet. Det må bygges opp et tilfredsstillende kontrollapparat og Norge må ta initiativ til internasjonalt samarbeid på dette området.
- Frivillig eksportsamarbeid må få bedre muligheter gjennom adgang til fonds for markedsføring og reklamestøtte, slik som i andre næringer. Høyre vil gå imot full sentralisering av eksporten fordi det ikke vil fremme avsetningen.
- For å opprettholde stabile priser i næringen, må det opprettes prisutjevningsordninger som finansieres gjennom avgifter. De som deltar i ordningen må få innflytelse på bruken.
- Høyre vil arbeide for en snarlig bedring av radiodekningen for fiskeflåten.
- Rasjonalisering og fjernstyring av kystradiostasjonene må ikke resultere i redusert service og dårligere beredskap overfor fiskeflåten.
- Et effektivt oljevern må ta sikte på å beskytte ressursene i havet mot oljeforurensninger og forsøpling av havbunnen.

Industri, bergverk og håndverk

Industrien i Norge er av avgjørende betydning for landets utvikling. Med nærmere 400.000 ansatte har industrien en dominerende plass og betydning for landets sysselsetting og produksjon.

Siktemålet for utviklingen av norsk industri må være at den også i fremtiden er effektiv, konkurransedyktig og gir trygge arbeidsplasser. Dette vil danne grunnlaget for landets muligheter for å løse fremtidens mange og store oppgaver.

Utgangspunktet for industriell virksomhet må derfor være at den er bedriftsøkonomisk lønnsom. På den annen side er industrien idag forutsatt også å skulle løse andre samfunnsmessige oppgaver. Industrien er f.eks. en av de viktigste faktorer i distriktsutbyggingen. I det lange løp vil lønnsomhet være en forutsetning for å kunne løse en rekke samfunnsmessige oppgaver. Dette gjelder også de mål man setter seg for distriktpolitikken.

Etter Høyres syn er det en viktig oppgave å skape en riktig forståelse for industriens direkte og indirekte betydning for velstand og levekår i vårt land.

Etter Høyres mening må hovedregelen være at industrien er privateiet og at den arbeider innenfor

klart definerte rammebetingelser som sikrer samfunnsinteressene. Innenfor de gitte lover og bestemmelser må bedriftene ha sin selvbestemmelsesrett og fritt kunne treffe sine beslutninger.

Hovedansvaret for bedriftenes virksomhet og utvikling må ligge hos bedriftene selv, mens det er myndighetenes ansvar å trekke opp rammevilkårene for bedriftenes selvstendige virksomhet. Myndighetene må derfor både gjennom den generelle økonomiske politikk og den spesielle industripolitikk sørge for å gi industrien slike arbeidsvilkår og utviklingsmuligheter at målsettingen om en effektiv og konkurransedyktig industri kan oppfylles.

Store deler av norsk industri må regne med å arbeide under meget vanskelige økonomiske konkurransemessige forhold i de nærmeste år. En del av årsaken ligger i den internasjonale konjunktursituasjon, men først og fremst ligger årsaken i at det generelle omkostningsnivå i Norge er sterkt øket. Det må derfor være en prioritert oppgave for myndighetene å søke å bremse omkostningsstigningen, og stimulere til de produksjonsomlegninger som er nødvendige for å møte nye markedsforhold.

Norske bedrifters egenkapitalandel har vært stadig synkende i de senere år. Samtidig viser utviklingen at en forsvarlig egenkapitalandel er av avgjørende betydning for bedriftenes konkurranseevne og produksjon. Skatte- og avgiftspolitikken må derfor endres slik at evnen til egenkapitaldannelse i norsk industri blir styrket.

Høyre mener at industripolitikken i større grad enn idag må bygge på generelle virkemidler. Det vil fortsatt være bruk for selektive virkemidler, men bruken av disse bør begrenses. Selektive virkemidler må bygge på skjønsmessige avgjørelser og vil derfor øke bedriftenes avhengighet av Staten, samtidig som slike tiltak kan virke diskriminerende mellom de enkelte bedrifter. Også ut fra ønsket om en rasjonell og effektiv forvaltning, bør man etter Høyres mening i størst mulig grad legge vekt på å gjøre bruk av generelle virkemidler.

- Investeringsavgiften, som er en særnorsk avgift, må gradvis nedtrappes, og avvikles straks for alle miljøverntiltak. Formuesskatten for bedriftene lettes.
- Avskrivningsreglene må endres slik at det bedre blir tatt hensyn til den sterke prisutvikling på produksjonsutstyr.
- Det må gis adgang til skattefrie avsetninger til produktutvikling, forskning og markedsbearbeidelse.
- Gjeldende regler for arveavgift må revideres bl.a. for å hindre at generasjonsskifte rammer personlige bedrifter urimelig hardt.
- Struktur- og omstillingsproblemene i industrien må søkes løst ved et samarbeide mellom de berørte og myndighetene.
- De industripolitiske virkemidler må samordnes og forenkles med sikte på en overgang til mer generelle virkemidler.
- Bedriftenes muligheter til forskning i egen regi og forskningsprogrammer i samarbeide mellom bedrifter og institusjoner må styrkes.
- Utviklingskontrakter mellom norsk industri og myndigheter må få øket utbredelse.
- Veiledningstjenesten for små og mellomstore bedrifter må bygges ut. Bedriftene må få lettere adgang til forskningsresultater.

Olje

Olje- og gass-forekomstene på den norske kontinentalsokkelen er det norske folks felleseie. Brukt på en riktig måte kan inntektene fra oljevirkksomheten bidra til å skape et bedre samfunn og gi Norge større muligheter til å hjelpe den fattige del av verden.

Det er viktig å sikre vårt samfunn mot uønskede virkninger av oljevirkksomheten. Konsekvenser av oljeproduksjonen må derfor være best mulig klarlagt som utgangspunkt for utvinningsplaner og utvinningstakt.

Høyre mener at oljeutvinningen må skje i et moderat tempo. Dette er nødvendig både for å unngå uheldige omstillingsvirkninger innenlands og for å ta vare på ressurser også for fremtidige generasjoner. Tempoet må vurderes ut fra hensyn til arbeidsmarked og næringsliv, distriktspolitiske forhold, miljø og bosetting og forsyningssituasjonen.

Oljevirkksomheten må organiseres på en bedre måte enn idag for å sikre parlamentarisk kontroll og for å gi et bredere nasjonalt engasjement i oljeaktiviteten. Sammenblanding av statens forretningsmessige og forvaltningsmessige interesser må unngås.

- Nye lete- og utvinningstillatelser må tildeles i en slik takt at det muliggjør en jevnest mulig produksjon innenfor rammen av et moderat tempo.
- Befolkningen og næringslivet i de berørte distrikter må gis reell mulighet til å engasjere seg i og bli godt informert om oljevirkksomheten. Det må legges vekt på å trekke inn mindre bedrifter i virksomheten i større grad enn hittil.
- Prøveboring nord for 62°N settes i gang når man har tilfredsstillende beredskap og sikkerhet for at fiske og miljø ikke blir skadelidende. Før boring tillates, må Stortinget ha tatt stilling til grundige analyser av de konsekvenser oljevirkksomheten kan få for fisket og fiskeri- basert virksomhet.
- Metoden for ilandføring av olje- og gass-forekomster må vurderes ut fra hva som er teknisk, økonomisk og samfunnsmessig forsvarlig i hvert enkelt tilfelle. Med mindre avgjørende nye momenter kommer inn, vil Høyre gå imot at det bygges oljerørledning fra Statfjord til Vestlandet, fordi ilandføring ved bruk av skip vil være en bedre løsning økonomisk og miljømessig.
- Beredskapen mot oljeforurensninger må styrkes. Det gjelder såvel utstyr som organisering. Et effektivt oljevern må ta sikte på å beskytte naturområder og ressursene i havet mot oljeforurensninger. Utslipp fra skip og oljeplattformer må forhindres og det må etableres sikringstiltak mot katastrofeartede ulykker. Oljeselskapene må ha ansvaret for opprydning på havbunnen.
- Det må klarlegges om oljefeltene kan gjøres lettere tilgjengelig for fisket, bl.a. ved utvikling av fangstteknologi tilpasset oljevirkksomheten.
- Oljevirkksomheten må organiseres slik at Storting og Regjering sikres full styring og kontroll med utviklingen.
- Storting og Regjering må i større grad benytte Oljedirektoratet som sitt objektive og faglig sterke organ for styring og kontroll med aktiviteten på kontinentalsokkelen. Oljedirektoratet må derfor bygges ut for bedre å kunne ivareta norske sikkerhetsinteresser, trygging av de ansatte i næringen og vern om miljø og fiske.
- Statoils vekst må begrenses og selskapets monopollignende stilling i oljesektoren oppheves. Formålsparagrafen endres, slik at den klart avgrenser selskapets virksomhetsområder. Det må legges opp til en sterk begrensning av Statoils engasjement i virksomhet som ikke er direkte

knyttet til oljeleting og oljeproduksjon. Statoils eierinteresser i annen virksomhet, som kan dekkes tilfredsstillende av andre norske selskaper, bør i hovedsak avhendes. Det må gjøres klart at Statoils arbeidsoppgaver ikke skal være av forvaltningsmessig art.

- Statens inntekter på oljesektoren bør fortrinnsvis tas ut i form av skatter og avgifter direkte til statskassen, og i minst mulig grad via spesielle fordeler for Statoil.
- Norske selskaper som oppfyller de saklige krav som må stilles, må få bedre utviklingsmuligheter på sokkelen og gis større adgang til å delta i alle faser av oljeaktiviteten. Dette forutsetter at selskapenes finansieringsmuligheter forbedres. Myndighetene bør stimulere til samarbeidsformer, slik at også mindre norske selskaper kan få mulighet til deltakelse.
- Høyre mener at utenlandske selskaper fortsatt kan tilføre norsk oljevirksomhet kunnskap og kapital, og at det derfor er i norsk interesse at disse gis mulighet til å delta.
- Staten bør avhende sin eierandel i Norsk Olje A/S til private norske interesser.

Energi

Målet for vår energipolitikk må være å produsere så mye energi at man trykker arbeidsplassene og sikrer den alminnelige forsyning, samtidig som man bevarer naturressurser og gjør miljøulempene ved energiproduksjonen minst mulig.

For å kombinere disse hensyn må økningen i energiforbruket dempes ved en aktiv politikk. På lengre sikt vil det være riktig å stabilisere energiforbruket.

Det må legges stor vekt på energisparetiltak og effektiv energiutnyttelse. Sløsing med energi må unngås.

Det bør derfor legges frem en aksjonsplan for energi-sparing og effektivisering, der bl.a. følgende elementer bør inngå:

- informasjonstiltak overfor industri, private og andre med sikte på mindre energikrevende prosesser og lavere energibehov ved oppvarming
- utvidet forskningsinnsats på disse områder
- sammenligning mellom investeringsbehovet ved aktuelle sparetiltak og ved utbygging av nye kraftverk
- bedre utnyttelse av eksisterende kraftverk
- forslag til energisparetiltak i det offentliges egne virksomheter
- en vurdering av prissystemet som virkemiddel for økonomisering med energi
- støttetiltak som oppmuntrer til bruk av kjente energisparemetoder
- -vurdering av om byggeforskriftene kan forbedres med sikte på energisparing.
- Mulighetene for bedre utnyttelse av allerede foretatte vassdragsreguleringer undersøkes grundig, likeledes hvordan det kan oppnås energigevinst ved å forbedre linjenettet.
- Som grunnlag for planleggingen av den fremtidige energiforsyningen må det legges frem en ny energianalyse som bl.a. inneholder en vurdering av
 - miljø- og samfunnsvirkninger av forskjellige utbyggingsprogrammer, inklusive alternativer for stabilisering av energiforbruket,
 - virkningene av eventuelle olje-, gass- eller kjernekraftverk, med vekt på miljø-, ressurs- og sikkerhetshensynene,

- effektiviserings- og sparetiltak og mulighetene for å utnytte nye energikilder.
- Det må legges frem løpende og realistiske prognoser over forventet energibehov i årene fremover. Planene for utbygging av energiforsyningen må ta sikte på full dekning av et rimelig behov, slik at man unngår rasjonering eller andre urimelige restriksjoner.
- Norge må delta aktivt i det internasjonale samarbeidet om energispørsmål, herunder samarbeidet mellom de andre nordiske land og det internasjonale energibyrå (IEA). Norge må legge stor vekt på samarbeidstiltak for å øke selvforsyningsgraden gjennom spare- og effektiviseringstiltak og utvikling av alternative energikilder.
- Før det treffes vedtak om det skal bygges noen form for varmekraftverk, må alle miljø-, ressurs- og sikkerhetsmessige sider være fullstendig utredet.
- Før Stortinget skal ta stilling til de vassdrag som ifølge verneplanen er foreløpig vernet for 10 år, må det foreligge en grundig utredning om de natur- og miljømessige konsekvenser av eventuell utbygging. Områder av særlig naturverdi må bli varig vernet.
- Den kraft som kan stilles til disposisjon for kraftkrevende industri, må brukes til effektiviseringstiltak som sikrer fremtidig drift i eksisterende bedrifter og forbedringer av arbeidsmiljøet. Det bør derimot ikke etableres ny kraftkrevende industri.

Handelsnæringen

Handelsnæringen er med sine 250.000 yrkesutøvere en av landets viktigste næringer.

Handelsbedriftene har også en meget sentral rolle å fylle i samfunnslivet, ved hver dag å skaffe forbrukerne de varer de har behov for og ved å forsyne produksjonsbedriftene med investeringsvarer, råvarer og halvfabrikata. Det er derfor en viktig samfunnsoppgave å sørge for at handelsnæringen får slike arbeidsvilkår at næringen kan løse sine mange og varierte oppgaver mest mulig effektivt. Dette kan etter Høyres syn bare oppnås gjennom en konkurransedyktig og lønnsom handelsnæring.

En handel som på best mulig måte tjener forbrukernes og samfunnets interesse kan bare sikres gjennom en åpen og desentralisert økonomi. Offentlige myndigheter kan derfor ikke styre handelsnæringen gjennom detaljreguleringer og økonomiske støttetiltak. Målet for den offentlige innsats må være en politikk som setter handelsnæringen i stand til å greie seg uten støttetiltak fra det offentlige.

- Innenfor de gitte lover og bestemmelser må handelsbedriftene ha sin selvbestemmelsesrett og fritt kunne treffe sine beslutninger.
- Høyre vil spesielt påpeke at det i dagens situasjon er en sentral oppgave å opprettholde et desentralisert og variert butikkemønster. Nedleggelse av småbutikker har skapt store problemer i utkantstrøk som er avhengige av en butikk, men også i byene har det uheldige virkninger at nærbutikkene blir nedlagt. Høyre støtter derfor tiltak som kan bidra til å opprettholde et variert butikkemønster. Målet må imidlertid være at de mindre butikker, mest mulig uavhengig av spesielle støttetiltak, skal kunne gi kundene et variert og godt tilbud, til de lavest mulige priser, for derved å kunne hevde seg i konkurransen.
- Handelsnæringens kapitalforhold bedres gjennom endringer i skatte og avgiftspolitikken. Investeringsavgiften trappes ned, formuesskatten lettes og trygdeavgiften for selvstendig næringsdrivende omlegges med sikte på at de som betaler høyere folketrygdpremie enn vanlig får adgang til å trekke fra ekstrapremien.
- Handelsnæringen må få anledning til å delta i det pris- og inntektspolitiske samarbeide.

- Spørsmål i tilknytning til handelsnæringen bør bli tillagt en stortingskomite.
- Handelsbedriftene blir pålagt en rekke oppgaver av det offentlige. Disse arbeidsoppgaver må forenkles og samordnes for å redusere arbeidsbyrden for bedriftene.
- Private omsetningsledd for landbruksvarer må få anledning til å delta i et forpliktende markedsregulerende arbeid sammen med landbrukets organisasjoner.
- Nye forbrukerpolitiske virkemidler og reguleringer må utformes i samarbeide med næringens organisasjoner og slik at forbrukernes interesser virkelig blir ivaretatt.
- Forskningen om varehandelens problemer må styrkes i et samarbeid mellom Staten og næringens organisasjoner.
- Offentlige innkjøp må i langt større grad foretas lokalt.
- Det må gjennomføres skattemessig likestilling mellom privat og kooperativ handel.
- Statlige bedrifter må ikke favoriseres i det offentlige salgs- og innkjøpspolitikk.
- Distriktenes Utbyggingsfonds støtteordninger må omfatte også detaljhandelen, både når det gjelder lån, garanti og investeringstilskudd.
- Det må utarbeides egne forskrifter tilpasset varehandelens behov.
- For å styrke landhandelens eksistensgrunnlag, må den tillegges visse servicefunksjoner som det er behov for i lokalsamfunnet, f.eks. post og telegrafftjeneste, medisinsalg og godsekspedering.

Skipsfarten

Et åpent internasjonalt varebytte og fri ferdsel på havene er avgjørende forutsetninger for en betydelig handelsflåte i norsk eie og under norsk flagg. Erfaringen har vist at internasjonal arbeidsdeling og fri konkurranse gir alle nasjoner de rimeligste frakter og det beste transport-tilbud for utenrikshandelen.

Som følge av de senere års sterke tilbakeslag i internasjonal økonomi og handel kjemper Norges og andre lands skipsfart med betydelige problemer. Vanskelighetene for skipsfartsnæringen har fått ringvirkninger for skipsbyggingsindustrien og leverandører av skipsutstyr. Norge må bidra aktivt til at de store skipsbyggingsland ikke opprettholder støttetiltak som virker konkurranseforvridende, og at verftskrisen løses bl.a. ved at det stimuleres til annen produksjon.

Den raske økningen i det norske omkostningsnivå truer med å svekke våre eksportnæringers konkurranse-evne. I særlig grad gjør dette seg gjeldende for skipsfarten, som nesten utelukkende utfører frakttjenester for andre.

Skipsfartens arbeidsvilkår bedres ved at

- Norge må arbeide internasjonalt for å sikre fri konkurranseadgang og motarbeide tendensene til øket flaggdiskriminering.
- Skatte- og avgiftspolitikken gjennomgås for å fjerne nasjonale særbelastninger. Formuesskatten avvikles i overensstemmelse med skattereformen av 1970, og skipsfarten stilles på linje med andre næringer med hensyn til differensiert arbeidsgiveravgift etter den enkelte arbeidstagers hjemsted.
- Adgangen til registrering av skip i andre land liberaliseres, med sikte på at norske rederier kan engasjere seg i internasjonale samarbeidsprosjekter, og for at skip som ikke lenger kan drives regningssvarende under norsk flagg kan forbli i norsk eie og kontroll.
- I samarbeid med sjømannsorganisasjonene og skipsfartens organisasjoner gjennomføres en ajourføring av bemanningsforskriftene ut fra hensynet til den økonomiske og sosiale utvikling.

- Forskningsinnsatsen økes både for å styrke konkurranseevnen og for å øke sikkerheten.
- Den maritime utdanning omlegges og styrkes, slik at det også blir friere adgang til å veksle mellom arbeid ombord og i land. Utdannelsen tilrettelegges slik at den gir yrkeskompetanse tilsvarende stillinger til lands. Skoleskipsutdannelsen må gis bedre muligheter for rekruttering ved at utdannelsen gir opptaksmuligheter ved maritime skoler.
- Arbeidet med å utvikle samarbeidsformene ombord og i rederiene føres videre.
- Det bygges en ny kortbølgesender.
- Sjømannskirken og Velferdstjenesten er av stor betydning og må derfor gis nødvendig støtte.
- Fjernsynstilbudet til sjøfolk bør forbedres vesentlig gjennom øket bruk av TV-kassetter og videobånd.

Små og mellomstore bedrifter

For mange steder er håndverk, småindustri og handels- og servicebedrifter selve ryggraden i næringslivet. For hele samfunnet er det av vesentlig betydning å opprettholde den variasjon og bredde i arbeidslivet som de mindre bedrifter gir. Høyre ser det derfor som en viktig oppgave å bevare disse og gi dem utviklingsmuligheter. Over hele landet arbeider små og mellomstore bedrifter under svært vanskelige økonomiske forhold. Mange lider under mangel på teknisk/økonomisk veiledning og har også for liten kapital til å stå imot vanskelige tider. Dermed blir de svært sårbare overfor dagens sterke inflasjon, og de tyngende skatter og avgifter, som for en stor del påløper selv om driften ikke lønner seg.

- For å bedre kredittmulighetene for mindre bedrifter vil Høyre gå inn for å øke utlånsrammen i Håndverks- og småindustrifondet og å utvide adgangen til førsteprioritetslån i Industribanken.
- Det må gjennomføres skattemessig likestilling mellom privat og kooperativ virksomhet.
- Beskatningen må innrettes slik at det gjøres lettere for små og mellomstore bedrifter å legge opp den nødvendige kapital.
- Det må gis adgang til skattefrie avsetninger til produktutvikling, forskning og markedsbearbeidelse.
- Trygdeavgiften for selvstendig næringsdrivende må omlegges slik at alle som betaler høyere folketrygdpremie enn vanlig får adgang til å trekke fra ekstrapremien. Investeringsavgiften må trappes ned.
- Arveavgiften omlegges og reduseres, bl.a. slik at generasjonsskifte gjøres mindre tyngende for selvstendige bedrifter.
- Det offentlige innkjøp må i større grad skje lokalt for å styrke mindre bedrifter innenfor handel og industri.
- Statlige bedrifter må ikke favoriseres i Statens salgs- og innkjøpspolitikk.
- Småbutikkene i lokalsamfunnet må tilføres tilleggsoppgaver i form av post- og teletjenester, medisinsalg og godsekspedering.

Miljøspørsmål, boligbygging og hyttebygging

Ressurs og miljø

Høyre ser det som en sentral samfunnsoppgave å verne om ressursene og bevare det naturlige miljø.

Kampen mot forurensning og forsøpling må intensiveres. Miljøverdiene må få større

gjennomslagskraft i all planlegging. Skatte- og avgiftssystemet må sette bedriftene bedre i stand til å etterkomme påbud om tiltak mot forurensninger.

Miljøproblemene på arbeidsplassen må bli tatt opp i full bredde. Helsefarlige arbeidsformer må omlegges.

Høyre vil arbeide for en mer ansvarlig utnyttelse av knappe ressurser. Avfall må i langt større grad gjenvinnes for ny produksjon. Dyrkbar jord og andre selvfornyende ressurser må vernes. Verneverdige naturområder må sikres for etterslekten. Våre innsjøer og vassdrag representerer verdifulle ressurser som må bevares.

- Norge må delta i et bredt internasjonalt samarbeid med sikte på å løse de globale miljøproblemer. Spørsmålet om sur nedbør må vies spesiell oppmerksomhet, og det må arbeides for internasjonale avtaler som kan redusere problemene.
- Økologiske og miljømessige konsekvenser av offentlige prosjekter må utredes på forhånd.
- Særlig verdifulle naturområder må fredes.
- Det må treffes tiltak for å beskytte og verne utsatte arter i dyre- og plantelivet.
- Bruk av miljøfarlige gifter og plantevernmidler må erstattes med mindre farlige metoder for plantevern.
- Vårt avgiftssystem omlegges slik at produksjonen ledes i miljøvennlig retning.
- Kloakkavgift fritas for moms, og investeringer i kloakk- og renseanlegg fritas for investeringsavgift.
- Investeringsavgiften på alle miljøverntiltak i industrien avvikles.
- Resirkulering og gjenvinning av ressurser må oppmuntres, blant annet gjennom pant- og returordninger.
- Nærmiljøproblemene må vies spesiell oppmerksomhet. Dette innebærer ikke bare utvikling av gode bomiljøer og god boligmessig standard, men også vern mot støy, trafikk sikre lekeplasser, rekreasjonsområder,
- tilstrekkelige tilbud av nærbutikker og andre servicetilbud, osv.
- Boligområder må skjermes mot gjennomgangstrafikk.
- Rehabilitering av eldre bebyggelse oppmuntres for å bevare verdifulle trekk ved tradisjonsrike miljøer.

Boligbygging og boligmiljø

Det er Høyres mål at hver familie og hver enslig skal kunne skaffe seg en bolig til en pris de kan makte. Det må legges vekt på utformingen av et godt og variert boligmiljø der mennesker kan trives.

Et godt bomiljø krever ikke bare en tilfredsstillende standard på boligen og trafikk sikre og støyskjermede boområder, men også rekreasjonsmuligheter og kulturtilbud, trygge lekeplasser, parkeringsplasser adskilt fra lekearealer, en kombinasjon av arbeidsplasser og boliger, og muligheter til å foreta de vanlige innkjøp i nærheten.

Utviklingen av gode bomiljøer må være en del av selve planleggings- prosessen; og de fremtidige beboerne må være med på denne prosessen.

- Det må være en demokratisk rett at alle som ønsker det skal få eie sin egen bolig og selv disponere over den. Beboerne må derfor selv kunne få velge eierform. Adgangen til å oppløse borettslag må gjeninnføres og det må gis adgang til å opprette selveierleiligheter i leiegårder.
- Ved salg av leiegårder må beboerne gis forkjøpsrett og må selv kunne velge hvilken eierform de vil ha. Beboere som overtar leiegårder, må få Husbanklån uavhengig av om de velger å opprette borettslag eller selveierleiligheter.
- Det må fortsatt være mulighet til å leie bolig for dem som ønsker det.
- Erfaringene har vist at for store boligheter ikke er vellykket. Det må derfor legges opp til mer varierte hustyper. Statens finansieringsordninger må gi større frihet i valg av hustype.
- Husbankens låneregler må utformes slik at de ikke presser frem for sterk utnyttelse av boligområdene, og slik at de oppmuntrer til bygging på lite produktiv grunn
- I nye boligområder må man ta sikte på å få til en variert befolkningssammensetning. Ved å fjerne urimelige begrensninger i adgangen til bytterett kan man bidra til å skape større fleksibilitet i boligmassen og få mer allsidig sammensatte bomiljøer.
- Låneregler og annet regelverk må legges opp slik at også enslige kan få mulighet til å skaffe seg tilfredsstillende leilighet.
- Skattenivået for boliger må ikke økes.
- For å bedre de unge familiers muligheter til å skaffe seg egen bolig på rimelige vilkår, må både en gunstigere bospareordning, innskuddsutsettelse og andre egnede tiltak vurderes.
- Husbankens låne- og tilskuddsordninger må utbygges som ledd i arbeidet for å bedre de eldres boligforhold.
- Satsene for arealtilskudd må økes. En slik økning vil redusere behovet for bostøtte for alle som flytter inn i nye hus og vil redusere behovet for egenkapital.
- Bostøtten må omlegges med sikte på at den i første rekke skal komme husstander med lav betalingsevne til gode.
- Sanering og fornyelse av den eldre boligmasse i byene må gis en høyere prioritet, og det offentlige må engasjere seg sterkere i dette arbeidet i samarbeid med de berørte grunneiere.
- Støtte- og låneordninger må ikke diskriminere rehabilitering i forhold til nybygging ved fornyelse av boliger.
- I endel kommuner er det blitt et problem at bevaringsverdige eldre helårsboliger omgjøres til fritidshus. Det må sørges for spesielle finansieringsmuligheter for kommuner og andre som ønsker å kjøpe slike boliger for å sette dem i stand til fortsatt helårsbruk.
- Høyre avviser monopolisering av tomteomsetningen. Tvangsmidler som offentlig boligformidling og alminnelig kommunal forkjøpsrett avvises. Som hovedregel må tomter kommunen kjøper opp til boligformål selges videre til beboerne.
- Behandlingen av byggesaker må forenkles.

Hyttebygging

Det må være et mål at alle som ønsker det skal kunne skaffe seg en hytte eller fritidsbolig.

- Staten bør oppmuntre kommunene til en raskere planlegging av aktuelle hytteområder, samtidig som det i større grad må åpnes for spredt hyttebygging.
- Saksbehandlingen i hyttesaker må forenkles, og avgjørelsesmyndighet desentraliseres. Det må settes klare tidsfrister for behandlingen.
- Reglene for godkjennelse av om- og påbygging av hytter må liberaliseres.

- Strandplanloven og andre planleggingslover samordnes og forenkles med sikte på raskere saksbehandling og større imøtekommenhet for den enkelte borger. Det bør utarbeides strandplaner for mer avgrensede områder for å hindre at arbeider forsinkes. Det må vurderes om visse områder helt kan unntas fra strandplanloven.
- Beskatningen av hytter og fritidshus må holdes på et moderat nivå.
- Sparing med skattefradrag utvides til å omfatte hytter og fritidsboliger.
- Setre og nedlagte bruk som ikke kan anvendes til jordbruksformål må i større utstrekning kunne tas i bruk til fritidshus og dermed bli et ledd i bygdenæringen.

Helsevern og sosiale oppgaver

Høyre legger avgjørende vekt på at helse- og sosialpolitikken skal ha et både forebyggende og helbredende sikte. Helse- og sosialpolitikken skal bidra til å realisere menneskelig likeverd, bedre det sosiale og økonomiske nivå ved stadig å heve de nedre grenser for levevilkårene, gi hjelp til selvhjelp med sikte på å utvikle selvstendige, arbeidsføre mennesker og gi ydelser og tjenester for å helbrede sykdommer. Helse- og sosialpolitikken kan ikke betraktes isolert fra andre områder som f.eks. distriktpolitikk, industripolitikk, boligpolitikk og skolepolitikk. De sosiale hensyn må tillegges stor vekt ved all planlegging og utbygging i samfunnet. Det forebyggende helse- og sosialpolitiske arbeid må i større grad hindre at det oppstår nød, sykdommer og mistilpasninger. Høyre vil understreke at det beste forebyggende arbeide er at et maksimalt antall mennesker kan trives i et tilfredsstillende arbeid og få rimelig god betaling.

Før nye generelle tiltak på det helse- og sosialpolitiske område gjennomføres må prosjektene grundig vurderes med sikte på å finne frem til de generelle omkostninger, det reelle behov for nye tiltak og hvilke konsekvenser iverksettelsen vil kunne få for tilgangen på midler til utbygging av andre sider av helse- og sosialvesenet. Sosialforskningen tilføres økede midler.

Høyre vil legge vekt på at det forebyggende arbeid ikke bare er samfunnets ansvar, - også enkeltmennesket har et ansvar på dette område. Høyre vil arbeide for øket innsats når det gjelder informasjon om helse- og sosialspørsmål for å motivere det enkelte menneske til å forebygge sykdom og skade hos seg selv og sine nærmeste.

Sosiale oppgaver.

- Det sosiale hjelpeapparat må utbygges med sikte på en større innsats innenfor det forebyggende arbeid, ettervern og attføring.
- Høyre vil bevare og utvikle samarbeidet mellom kommunene og de frivillige organisasjoner. Det opprettes samarbeidsråd for kontakt mellom kommunen og disse organisasjoner.
- Hjemmesykepleie- og hjemmehjelpordningene styrkes.
- Alle fylker må få en godt utbygget familievernsservice. Høyre mener at det er behov for utbygging av både fylkeskommunale, kommunale og private (kirkelige) familievernkontorer og vil motsette seg at utbyggingen ensidig skjer i offentlig regi.
- Høyre vil legge vekt på det abortforebyggende arbeid, både gjennom rådgivnings- og opplysningstiltak og gjennom andre hjelpetiltak av sosial og økonomisk art. Høyre vil omarbeide loven om svangerskapsavbrudd, i tråd med de retningslinjer Høyre la til grunn under Stortingets behandling våren 1975.
- Lege- og tannlegetjenesten må etter Høyres oppfatning fortsatt baseres på en kombinasjon av

privat og offentlig virksomhet. Der hvor forholdene og behovet tilsier det, må det opprettes offentlige helse- og sosialsentra og privatpraktiserende leger må gis adgang til og stimuleres til å delta i virksomheten i slike sentra. Helsetransporttjenesten må utbygges.

Trygdesystemet

Selv om folketrygdens utgifter er steget meget betydelig, er det fortsatt en rekke uløste oppgaver innenfor sosial- og helsesektoren. Den meget raske utbygging av trygdeordningene nødvendiggjør en grundig analyse og vurdering av trygdelovgivningen med sikte på å komme frem til en best mulig disponering av ressursene slik at midlene kan rekke til flere oppgaver. Det må vurderes om enkelte trygdeformer stimulerer til overforbruk, samtidig som det må undersøkes om alle som har rett til og behov for støtte, får den hjelp de har krav på.

- Høyre vil arbeide for en gradvis heving av de trygdedes levestandard.
- Høyre går inn for en raskere behandling av trygdesaker, særlig uføre- og attføringssaker. Ytterligere tiltak må settes inn for å øke Trygderettens kapasitet, slik at rettens avgjørelser kan komme raskere enn idag.
- Rikstrygdeverkets avgjørelsesmyndighet må desentraliseres med sikte på å få raskere avgjørelser i kurante saker.
- Attføringsarbeidet må styrkes. Antallet vernede arbeidsplasser må økes vesentlig.
- Man må komme frem til bedre ordninger for kombinasjon av arbeidsinntekt og de forskjellige trygdeformer.
- Samordningsloven må forenkles og endres slik at man unngår urimelige utslag.
- Informasjonen om den enkeltes trygderettigheter må styrkes.

Helseinstitusjonene - helsetjenesten

- Høyre vil arbeide for en rask utbygging av den primære helsetjeneste, slik at pasienten så langt som mulig kan få medisinsk hjelp i sitt nærmiljø.
- Det utarbeides en plan for å avvikle køene av behandlingstrengende pasienter.
- Polikliniske behandlingstilbud, sykehjem og rekonvalesenthjem må utbygges, bl.a. med sikte på å avlaste sykehusene.
- For å sikre at enhver fødende kvinne skal kunne føle størst mulig trygghet, må det skaffes et tilstrekkelig antall fødeplasser, samtidig som den medisinske service utbygges. Tilgangen på utdannede jordmødre må økes.
- Mindre lokalsykehus skal ikke nedlegges uten at dette skjer i forståelse med de politisk ansvarlige organer i fylkene.
- Tilgangen på alle typer helsepersonell må økes for å kunne overvinne bemanningskrisen i helseinstitusjonene.
- Det gjennomføres tiltak for å styrke yrkesaktiviteten blant utdannede syke- og vernepleiere, samtidig som deres arbeidsforhold bedres. Kapasiteten i syke- og vernepleierutdannelsen må økes og utdannelsens faglige nivå styrkes. Utdannelsen skal fortsatt gis i egne 3-årige skoler. Utdannelseskapasiteten for sykepleielærere må utvides.
- Helsesøstertjenesten utbygges vesentlig.
- Det etableres utdannelsesmuligheter i administrasjonslære for administrativt personell i helse- og sosialvesenet.
- Tilbud om regelmessig helsekontroll for hjemmearbeidende utbygges.

- Erfaringene med sykehusloven vurderes, samtidig som det gjennomføres en utredning av helsetjenestens effektivitet og en intensivering av arbeidet med en mer effektiv utnyttelse av midlene til bygging og drift av helseinstitusjoner. Innenfor de fastsatte økonomiske rammer må fylkene ha et selvstendig ansvar for utbygging av helseinstitusjoner uten detaljregulering fra sentrale helsemyndigheter.
- Den generelle omkostningsbevissthet i helsevesenet styrkes.

De eldre i samfunnet

Høyres hovedmål i eldreomsorgen er å legge forholdene til rette slik at de eldre vil kunne fortsette et mest mulig selvstendig liv, både når det gjelder livsopphold og livsinnhold. Høyre vil arbeide aktivt for å bedre de eldres økonomiske og sosiale forhold.

Det påhviler myndighetene et spesielt ansvar for denne gruppe som selv ofte ikke har like store muligheter som andre til å fremme sin egen sak.

- Høyre vil arbeide for en økning av de eldres pensjoner, - særlig med sikte på en standardheving for dem som bare har folketrygdens grunnydelser.
- Det må gjennomføres tiltak som sikrer at de eldre som ønsker det, lengst mulig kan fortsette å bo i sine egne hjem. Dette forutsetter utbygging av serviceinstitusjoner, hjemmehjelps- og hjemmesykepleieordninger, dagplasser i sykehjem, telefonkontakt etc. Husbankens låne- og tilskuddsordninger må utbygges som ledd i arbeidet for å forbedre de eldres boligforhold.
- Utbyggingen av alders- og sykehjem og reisning av pensjonistboliger må fortsette i høyt tempo. Alders- og sykehjem må bygges slik at alle som ønsker det kan få enkeltrom. Eldreinstitusjonene må ikke være for store og må så langt som mulig være integrert i det vanlige bomiljø.
- Arbeidet med å bedre sysselsettingsmulighetene for eldre som ønsker arbeid må styrkes. Det må tilrettelegges muligheter for deltidsarbeid.
- Det må utbygges flere helse- og velferdssentraler for eldre, også i samarbeid med de frivillige organisasjoner.
- Under utbyggingen av helse- og sosialtjenesten må det legges vesentlig vekt på å få øket sakkunnskap når det gjelder de eldres spesielle medisinske og sosiale behov.
- Betalingsreglene for pensjonærer i institusjoner må være slik at de får en rimelig andel til personlige formål og ikke trenger å angripe sine oppsparte midler.
- De eldres muligheter til utfoldelse og kontakt med omverdenen tillegges vesentlig vekt i den videre utbygging av eldreomsorgen. Det er i denne sammenheng viktig å satse på å gi de eldre del i samfunnets kulturtilbud. Mange eldre vil kunne benytte de vanlige kulturtilbud men det vil også være nødvendig med spesielle tiltak, ved forskjellige former for oppsøkende virksomhet.
- Det er viktig å dekke behovet for informasjon om de eldres rettigheter, muligheter og problemer.
- Pensjonærer i aldershjem/pensjonistboliger må få øket medbestemmelsesrett og bedre muligheter for privatliv. Ved bygging av nye eldreinstitusjoner bør det være eldre med i planleggingsarbeidet.

Funksjonshemmede

Omsorgen for de fysisk og psykisk funksjonshemmede må ta sikte på at de funksjonshemmede så langt som mulig kan bli integrert i samfunnslivet.

Høyre går inn for at det offentlige etterhvert overtar et stadig økende ansvar i arbeidet for de

funksjonshemmede av alle kategorier. De frivillige organisasjoner må få øket offentlig støtte til sin virksomhet. Høyre vil understreke at de frivillige organisasjoner også i fremtiden vil ha viktige oppgaver å løse i omsorgen for de funksjonshemmede, siden organisasjonene tilbyr menneskelige, faglige og personellmessige ressurser av meget stor verdi.

- Omsorgen for de psykisk funksjonshemmede må styrkes. Ved utbygging av institusjonene må det legges vekt på mindre enheter som er slik plassert at klientene ikke kommer for langt hjemmefra.
- Bevilgningene til støttetiltak og velferds- og trivselstiltak for funksjonshemmede må økes. Det må opprettes utstys- og servicesentraler for funksjonshemmede.
- Tiltak for å oppdage funksjonshemninger tidligst mulig må utbygges.
- Det settes i verk en distriktvis rådgivningstjeneste for foreldre med psykisk funksjonshemmede barn.
- Det må opprettes flere vernede arbeidsplasser for yrkesvalghemmede. Private og offentlige bedrifter bør øke sitt antall vernede arbeidsplasser, og støtteordningene til disse arbeidsplassene må styrkes. Denne støtten må utformes slik at den bidrar til størst mulig integrering av de yrkesvalghemmede i arbeidslivet.
- Det må arbeides for ytterligere styrkelse av rettssikkerheten for psykisk funksjonshemmede.
- Husbankens finansieringsordninger for sosial boligbygging må utbygges, bl.a. for å kunne sette kommunene istand til å tilby tjenlige boliger for funksjonshemmede av forskjellige kategorier.
- Voksne funksjonshemmede som flytter ut fra institusjoner eller fra sine foresatte til egne verneboliger må få bedre ettervernsservice.

Tiltak mot alkohol- og narkotikamisbruk

Misbruk av alkohol og narkotika har etterhvert utviklet seg til å bli et alvorlig og voksende sosialt problem i Norge. Høyre ser med stor bekymring på det voksende misbruk blant ungdommen.

Det er en viktig sosialpolitisk oppgave å motarbeide misbruket og motvirke skadevirkningene. Høyre vil satse på et bredt spektrum av virkemidler med særlig vekt på forebyggende arbeid gjennom informasjon og holdningsskapende kampanjer.

- Opplysningsarbeidet styrkes både i skolen og i samfunnslivet forøvrig.
- Narkotikamisbruket må bekjempes gjennom strenge tiltak mot omsetning av narkotiske stoffer, sterkere satsing på det forebyggende arbeid, informasjon om skadevirkningene og et effektivt behandlings- og ettervernsystem for misbrukere. Tvangsinnleggelse må tas i bruk i nødvendig utstrekning. Det må gis støtte til arbeidet med hensiktsmessige behandlingshjem.
- Alkoholismens omsorgen må styrkes, bl.a. ved etablering av forvern og ettervern, gjennom opprettelse av avrusningsstasjoner og vernehjem for alkoholskadede.
- Høyre støtter kontrolltiltak og restriksjoner som kan fremme større edruelighet, men vil gå imot restriktive tiltak som ikke har noen edruskapsfremmende effekt. Høyre vil fortsatt motsette seg innføring av statlig ølmonopol.

Kirke og kristenliv

Høyre går inn for at statskirkeordningen beholdes for best mulig å kunne fremme fellesskapet mellom kirke og folk. Det må imidlertid gjennomføres reformer i Den norske Kirkes ordning slik at Kirkens selvbestemmelsesrett styrkes. Kirken må få slike arbeidsvilkår at kristendommen og den

kristne kulturarv kan få den størst mulige innflytelse i folkets liv.

- Kirkens selvstendighet i åndelige spørsmål må respekteres. Det opprettes et Kirkeråd og et Kirkemøte som Kirkens øverste styringsorganer i praktiske og økonomiske spørsmål.
- Kirken gis større økonomisk handlefrihet innenfor gitte budsjettammer.
- Kristelig sosialt og kulturelt arbeid må få nødvendig støtte.
- Staten overtar de faste lønnsutgifter til sjømannsprester fullt ut.
- Norsk Lærerakademi og Misjonshøyskolen må få offentlig støtte på linje med Menighetsfakultetet.
- Skolens kristendomsundervisning må styrkes pedagogisk.
- Feltprestordningen opprettholdes.
- Andre trossamfunn og religiøse organisasjoner må få støtte til tiltak av skolemessig, sosial og lignende karakter.

En allsidig kulturutfoldelse

Høyre legger stor vekt på arbeidet for å gi vårt nasjonale kulturliv bedre kår, og på en planmessig utbygging av kulturell virksomhet i alle deler av landet. Høyre anser kulturoppgavene som en viktig del av en samlet miljøpolitikk. Høyre vil derfor fortsatt arbeide for at flest mulig skal kunne delta i kulturell virksomhet- som mottagere og/eller utøvere. Kulturvern, skapende kunst- og kulturliv, og kulturformidling vil fortsatt være hovedoppgavene for kulturpolitikken.

- Tilskuddsordningene til kulturarbeidet i fylker og kommuner må utformes slik at de lokale organer står mest mulig fritt ved disponering og prioritering av midlene.
- Høyre legger særlig vekt på å stimulere lokale kulturaktiviteter som kan engasjere befolkningen i lokalsamfunnene. Fylker og kommuner må ta initiativ til utarbeidelse av kulturplaner for å styrke det lokale kulturliv og ta vare på kulturelle tradisjoner i det lokale miljø. Samarbeidet mellom det offentlige og de frivillige organisasjoner må styrkes.

Kunst og kultur

- De nasjonale kulturelle institusjoner har en sentral betydning for landets kulturliv og må få trygge og varige støtteordninger, som setter dem i stand til å spille en mer aktiv rolle. Ansvarsfordelingen mellom staten, fylker og kommuner når det gjelder disse institusjoner må avklares.
- Norsk Kulturfond tilføres tilstrekkelige midler, slik at fondet i større grad blir i stand til å satse på nye initiativ.
- Kulturtilbudet for barn må bedres.
- Stat, fylke og kommune må akseptere utgifter til kunstnerisk utsmykning som en del av byggeomkostningene for nye offentlige bygg.
- Det opprettes en ambulerende riksinstitusjon for muséene for å organisere vandreutstillinger og andre former for presentasjon av muséenes samlinger. Støtten til muséene må utbygges.
- Støtten til bibliotekene må økes slik at bibliotekene kan få større midler til bokkjøp.
- Rikskonsertenes virksomhet utvides.
- Våre symfoniorkestre må få en bemanning som så langt som mulig tilsvarer vanlige internasjonale mål. Det etableres et permanent nord-norsk symfoniorkester.
- Utdannelsesmulighetene for kunstnere må utbygges.
- Høyre vil arbeide for å øke forståelsen for de verdier vi har i det nasjonale, kulturelle

bygningssmiljø. Staten bør overta det fulle ansvar for forvaltningen av våre stavkirker. Offentlige tilskudd til istandsettelse og vedlikehold av fredede anlegg i offentlig og privat eie økes.

- Nasjonalgalleriets og Riksgalleriets virksomhet må koordineres, og det må opprettes flere faste landsdelsgallerier.
- Våre kunstnere må gis bedre vilkår gjennom øket bruk av deres arbeider, utbygging av vederlagsordningene, og et mønster med kunstnerlønn og stipendier.
- Høyre vil støtte tiltak for å fremme film- og kinokulturen i Norge. Særlig må produksjon av norsk barnefilm vies større oppmerksomhet. Kinodriften må fortsatt baseres på en kombinasjon av offentlige og private kinoer. Høyre tar avstand fra planene om et offentlig importmonopol for film.
- Norge bør fortsatt engasjere seg aktivt i kulturelt samarbeid med andre land. Arbeidet for å gjøre norsk litteratur og kunst bedre kjent i utlandet må intensiveres.
- Nytt kortbølgeanlegg for sendinger til sjøfolk og andre nordmenn i utlandet bygges snarest.
- Utbyggingen av NRK fortsettes forøvrig etter den fastlagte prioritering: tilfredsstillende lytter- og seerforhold for hele befolkningen, utbygging av distriktssendingene, program 2 i radio og regionale fjernsynssendinger. Ressursbruken i NRK gjennomgås med sikte på å få bedre utnyttelse av midlene. Kringkastingslisensene må ikke økes ut over det som måtte følge av prisutviklingen.
- NRKs monopolstilling vurderes. Prinsippene for den organisatoriske oppbygging av NRK, stillingsinstrukser og rutiner for programarbeidet gjennomgås nøye, med sikte på klarere ansvarsfordeling og mer betryggende vurdering av de enkelte programmer.
- NRK må få en formålsparagraf som fastslår plikten til saklighet, upartiskhet og allsidighet i programvirksomheten. Det opprettes en egen klagenevnd til å behandle klager fra personer eller instanser som anser sine interesser krenket av brudd på programreglene.
- NRK må føre en rekrutteringspolitikk som tar sikte på bredde i yrkeserfaring, utdanning, alderssammensetning osv. i medarbeiderstabene.
- Arbeidet for å bevare og odle våre to norske skriftsprog må styrkes. Høyre avviser alle forsøk på kunstig sammenblanding av riksmål og nynorsk.
- De tradisjonelle riksmålsformer må godkjennes i rettskrivningen, slik at disse former kan brukes i skole og administrasjon. Foreldres lovbestemte rett til å velge skolesprog for sine barn opprettholdes. Høyre kan ikke akseptere at læreboknormalen gjøres gjeldende for målbruken i offentlig tjeneste. Reglene om normering av stedsnavn må gjøres smidigere og med større vekt på lokale ønsker.
- Nynorsk må få gode utviklingsmuligheter, og støtten til nynorske lærebøker og andre tiltak av betydning for nynorsk kultur, økes.
- Høyre vil verne og gi spesiell støtte til samisk språk og kultur. Samisk radio og fjernsynstjeneste utbygges.

Fysisk fostring og idrett

Fysisk fostring har stor betydning for helse, trivsel og et godt miljø. En aktiv idrettsbevegelse gir muligheter til utfoldelse både for alle som ønsker å satse på konkurranseidrett og for alle som ser verdien av fysisk trening og alminnelig god kondisjon. Erfaringen har vist at konkurranseidrett på toppnivå stimulerer til øket aktivitet i masseidrett og trim.

Det offentliges innsats i arbeidet for å fremme fysisk fostring har vært prioritert for lavt.

Idrettsbevegelsen representerer det mest omfattende frivillige organisasjonsnett i vårt land, og Høyre forutsetter at alt arbeide på denne sektor må legges opp i nært samarbeide med de frivillige

organisasjoner innenfor idrett og friluftsliv. Verdien av den offentlige innsats til fordel for idrettsarbeidet vil uten sammenligning bli størst når den kanaliseres gjennom idrettsbevegelsens egne organer. Høyre vil derfor opprette en direkte og permanent støtte til idrettslagene som fordeles gjennom Norges Idrettsforbund. En slik støtte vil komme både konkurranseidretten, mosjonsidretten og bedriftsidretten mest mulig effektivt til nytte, da det er i idrettslagene at kontakten med de brede masser må knyttes.

Det er særlig viktig å gi støtte til idrettsarbeid på steder som hittil har hatt et svakt tilbud på dette felt.

- Høyre vil prioritere utbyggingen av idrettsanlegg som kan dekke behov for store grupper, og som stimulerer lokale og regionale aktiviteter. Man bør satse på rimelige og fleksible flerbruksanlegg som kan dekke fellesbehov for både mosjonsidrett og konkurranseidrett.
- Skolens anlegg for fysisk fostring bør stå til disposisjon utenfor skoletid for andre grupper, både til mosjonsidrett og konkurranseidrett.
- Det må gis økt offentlig støtte til fysisk trening og idrettsaktivitet for funksjonshemmede.
- Samarbeidet mellom skolen, helsevesenet, idrettsorganisasjonene og Forsvaret bør utvides, for å sikre en best mulig utnyttelse av offentlige midler og best mulige vilkår for hele folkets fysiske fostring.
- Det innføres en stipendieordning for toppidrettsfolk slik Norges Idrettsforbund har foreslått.
- En større del av utgiftene til Idrettsforbundets sentrale administrasjon bør dekkes over statsbudsjettet, slik at mer av tippemidlene kan gå til anlegg og lokal virksomhet.

Tiltak for ungdom

Det er en viktig målsetting å skape best mulig kontakt mellom generasjonene. Tiltak som legges til rette for ungdommen, må ikke bidra til å isolere de unge fra samfunnet forøvrig.

Ofte er ungdomsproblemer resultater av svikt eller mangler i samfunnets løsning av problemer innenfor sektorer som boligmiljø, arbeidsmarkedet, utdanning, familiepolitikk etc. En bedre løsning av slike problemer kan gjøre spesielle tiltak for ungdom mindre påkrevet.

En del problemer er allikevel spesielle for ungdommen og må løses gjennom særlige tiltak hvor også det offentlige må komme inn. Formålet med tiltak fra det offentlige må være å medvirke til det arbeid som pågår fra frivillige organisasjoner innenfor ungdomsidretts-, kultur- og samfunnslivet for å gi ungdommen trygge og gode utfoldelsesmuligheter.

Det er videre et mål med ungdomspolitikken å styrke det forebyggende sosialarbeid. Her er det nødvendig med et offentlig engasjement.

Hovedmålet med all ungdomspolitikken må være å stimulere ungdommen til egeninnsats.

- Kommunene må, bl.a. ved samarbeid med organisasjonene, ha ansvar for at det finnes et lokalt aktivitetstilbud for de unge. For å nå alle grupper ungdom, må det offentlige foreta en rimelig fordeling mellom støtte til de frivillige organisasjoner og tiltak for ungdom som ikke deltar i organisert virksomhet.
- Ungdomsaktiviteter som legges opp i ren kommunal regi må ikke fortrenge de frivillige organisasjonene. Det må også være et krav at de kommunale ungdomstilbud virker aktiviserende.

- Frivillige organisasjoner som mottar offentlig støtte må selv få legge opp sin virksomhet. Det offentlige må ikke dirigere virksomheten i spesielle retninger som strider mot organisasjonenes mål og interesser
- Skolelokaler må kunne disponeres til barne- og ungdomsaktiviteter også etter skoletid.
- Behovet for lokale samlingssteder for barn og ungdom må tas med i planleggingen av nye boligområder.
- Utdannelsestilbudet for ungdomsledere må bedres i samarbeide med organisasjonene.

Utdannelse og forskning

Lik adgang til utdanning er en forutsetning for å skape likeverdighet i samfunnet. En tilfredsstillende utdanning, teoretisk eller praktisk, er samtidig en viktig del av grunnlaget for å kunne leve et rikt og fullverdig liv. Høyre ønsker derfor en fortsatt sterk utbygging av utdannelsesmulighetene og vil fortsatt hevde kravet til kvalitet i utdannelsen.

Høyres mål er at den enkelte skal kunne få en utdanning i overensstemmelse med evner, interesser og forutsetninger, selv om Høyre erkjenner at det ikke er økonomisk eller praktisk mulig å skape et utdannelsessystem som kan imøtekomme alle primærønsker om utdanning. Etter Høyres mening er utdanning en av de viktigste offentlige oppgaver, og det må derfor satses tilstrekkelige ressurser til å styrke utdannelsessystemet både kvalitativt og kvantitativt i forhold til dagens situasjon.

Opplæringsmiljøene må komme i bredere kontakt med lokalsamfunn og yrkes- og arbeidsliv for å forhindre at ungdom under utdanning blir isolert fra samfunnet forøvrig.

Undervisningstilbudet for den samisktalende befolkning må utbygges.

- Privatskolenes og folkehøgskolenes rettigheter må sikres ved opprettholdelse av det lovbestemte støttesystem. Støttesatsene må justeres i takt med økningen i driftsomkostningene. Lærere i private skoler må ha rettigheter på linje med lærere i offentlige skoler.

Grunnskolen

Etter Høyres oppfatning er den ni-årige grunnskole det viktigste element i hele vårt utdannelsessystem, fordi man her legger grunnlaget for hele befolkningens videre utvikling. Høyre anser det derfor som meget viktig at alle grunnskolens elever kan få en utdanning i overensstemmelse med evner, interesser og forutsetninger.

- Det er et hovedmål for Høyre å bidra til at skolen får arbeidsro. Forsøks- og reformtempoet må reduseres slik at grunnskolen kan få den nødvendige indre stabilitet og slik at de verdifulle elementer i den reformprosess som er gjennomført kan få tid til å modnes.
- En forutsetning for arbeidsro er at nye reformer gjennomføres i samarbeid mellom skolemyndighetene og partene i skolesamfunnet - elever, lærere og foreldre. Lærerne må få en bedre arbeidssituasjon, og foreldrene må trekkes sterkere inn i samarbeidet på skolen.
- Høyre legger vekt på skolens oppgave som formidler av kunnskaper og ferdigheter. Høyre ønsker en grundig etterprøving av det reformarbeid som er skjedd, for å finne ut om reformene har virket etter sin hensikt. Høyre vil gå inn for å vurdere Mønsterplanen på nytt, bl.a. med sikte på å innføre et felles kjernepensum i sentrale fag som norsk, engelsk og matematikk.

- Høyre mener at elever og foreldre har krav på å få beskjed om den enkelte elevs faglige utvikling gjennom en mest mulig objektiv målestokk. Karakterer er av stor betydning for læringsprosessen. Høyre går derfor inn for å beholde karakterer og eksamen.
- Differensieringsopplegget i ungdomsskolen må vurderes med sikte på å finne frem til ordninger som virkelig sikrer at den enkelte elev så langt som mulig får en undervisning etter evner og forutsetninger. Med dagens ressursknapphet vil en konsekvent gjennomføring av prinsippet med sammenholdte klasser bety at man skyver hensynet til elevenes behov i bakgrunnen. Høyre mener det er nødvendig å finne frem til tilfredsstillende former for organisatorisk differensiering, samtidig som man beholder klassen som sosial enhet.
- Innenfor ungdomsskolen bør det etableres opplegg med hovedvekten på praktiske og estetiske fag. Det må åpnes lettere adgang til å gå ut i arbeidslivet for en tid, for senere å gjenoppta skolegangen. Alternative opplæringstilbud utbygges i tilknytning til arbeidslivet. Det bør i særlige tilfelle være adgang til utskrivning av elever etter gjennomgåtte 7 år.
- Yrkesveiledningen må styrkes og innpasses i undervisningen på ungdomstrinnet
- Arbeidet med å integrere barn med funksjonshemninger i den vanlige grunnskole føres videre. Høyre vil understreke at integreringen ikke må presses frem, og at det må stilles til rådighet tilstrekkelige ressurser til å gjennomføre reformen på en tilfredsstillende måte. Integrering må bare skje når skolemyndighetene har sikkerhet for at eleven vil få de beste utviklingsmuligheter i vanlig skole. Foreldrenes og lærernes syn må tillegges større vekt. En tilfredsstillende gjennomføring av reformen forutsetter en betydelig økning av overføringene fra staten, slik at kommunene kan få økonomiske muligheter til å oppfylle sitt utvidede ansvar på en forsvarlig måte. Etter Høyres mening vil spesialskoler og andre spesialinstitusjoner fortsatt måtte være et viktig tilbud til store grupper funksjonshemmede.
- Ressursbruken i skolen må vurderes med sikte på større omkostningsbevissthet og for å sikre at midlene i størst mulig grad går til å øke kvaliteten i elevenes undervisning. Man må få et enklere støtte- og overføringssystem for å få bedre oversikt over ressursforbruket, samtidig som den enkelte skole får større råderett over de midler som stilles til disposisjon. Det trengs større ressurser til barnetrinnet.
- Innenfor grunnskolen bør man tilstrebe så små skoleenheter som økonomisk og praktisk mulig. Det må dessuten være et mål å redusere antall elever pr. klasse.
- Høyre ønsker klare garantier mot politisk misbruk i skolen. Ved utformingen av nye skolebygg må man ta nødvendig hensyn til de funksjonshemmede.
- Man må utnytte de muligheter skolens samarbeidsorganer gir for å styrke samarbeidet mellom lærere, foreldre og elever til beste for et godt skolemiljø og utvikling av demokratiske holdninger og arbeidsmåter. Samarbeidsutvalgenes myndighetsområde avklares og deres innflytelse styrkes.

De videregående skoler

- Utbyggingen av de videregående skoler fortsetter med sikte på å gi opplæringsmuligheter til alle som ønsker å gå videre etter fullført grunnskole. Høyre vil prioritere utbygging av elevplassene innenfor yrkesopplæring. Lærlingeordningen moderniseres og utbygges.
- Gjennomføringen av lov om videregående opplæring må skje med den nødvendige varsomhet, slik at reformene kan gjennomføres i samarbeid og gjensidig tillit mellom skolemyndigheter og partene i skolesamfunnet, - elever, foreldre og lærere.
- Høyre er enig i prinsippet om at det videregående skoleverk bør bli åpent for alle som har gjennomgått 9-årig skole. For å sette elevene bedre i stand til et realistisk valg av studieretning, må veiledningen i ungdomsskolen utbygges vesentlig. Opptaksreglene må utformes slik at man kan

opprettholde det faglige nivå innenfor den enkelte studieretning, samtidig som den enkelte elev får det tilbud som er best egnet for vedkommende. Høyre vil derfor bygge på klare og målbare opptakskriterier- som tar hensyn til elevenes faglige forutsetninger og den egeninnsats eleven har vist for å gjøre seg kvalifisert for den ønskede studieretning.

- Høyre avviser loddtreknings-systemet ved opptak og vil også motsette seg «vente på tur»-prinsippet. Høyre går inn for at det gis tilleggspoeng for alder og arbeidserfaring, men ventetid kan ikke alene kvalifisere til opptak.
- Høyre går inn for at det settes minstekrav og utarbeides fastere pensumopplegg for de forskjellige studieretninger. Dette er en forutsetning for å beholde et tilfredsstillende faglig nivå både i studieforberedende opplæring og yrkesopplæring.
- For å unngå sentralisering og for store skoler bør den enkelte videregående skole ikke bygges for mer enn 450 elever.
- Høyre vil arbeide for en økning av rammetimetallet, bl.a. slik at valgfriheten i det videregående skoleverk blir reell. Økningen må først komme de mindre skoler til gode.
- Den enkelte videregående skole gis øket selvstyre. Skoleutvalget må gis større frihet i budsjettspørsmål.
- Det opprettes egne personalutvalg med innstillingsrett i ansettelsessaker.
- Samarbeidet mellom arbeids- og næringsliv og den videregående skolen må bygges ut. Opplæring og arbeid i bedrifter må bli en naturlig del av undervisningsopplegget i det videregående skoleverk.

Læremidlene

Høyre legger vekt på at skolene må ha tilgang på et variert utvalg av lærebøker og andre læremidler på et høyt kvalitetsmessig nivå. Skolene må i sitt valg av læremidler søke å unngå hyppige skifter av innførte lærebøker slik at utgiftene kan holdes nede både for samfunnet og for foreldrene.

- Høyre går imot etablering av et statlig læremiddelforlag. Alle lærebokforlag må likestilles i adgang til statsstøtte for produksjon av lærebøker.
- Norsk Fjernundervisning må basere seg på samarbeide med andre institusjoner organisasjoner og forlag når det gjelder produksjon og distribusjon av læremidler.
- Den nåværende godkjenningsordningen for lærebøker bør gjennomgås nøye med sikte på forenkling og effektivisering. Den offentlige vurdering av læremidler bør konsentreres om fag og emner der det stilles særlige krav til saklighet og upartiskhet.
- Støtten til produksjon og utgivelse av nynorske lærebøker må økes, slik at lærebøkene kan gis ut til samme tid og samme pris.
- Samiske lærebøker må få øket støtte.
- For å kunne opprettholde forskningens frihet og universitetenes og høyskolenes uavhengighet vil Høyre motsette seg enhver form for sentral kontroll og godkjennelse av lærebøker og studiemateriell ved universiteter og høyskoler.

Voksenopplæringen

- Voksenopplæringen utbygges i tråd med de hovedlinjer lov om voksenopplæring trekker opp, likestilt med førstegangsopplæringen.
- Høyre legger vekt på den opplæringsmessige og kulturelle betydning av opplysningsorganisasjonenes virksomhet, og vil prioritere kompetansegivende kurs for voksne

som ikke har fått den utdanning de ønsket i ung alder.

- Høyre vil gå inn for at fylkene og kommunene selv må finne frem til et hensiktsmessig mønster for organiseringen av voksenopplæringen ut fra de lokale forhold. Høyre mener at det vanlige bør være at fylkesskolestyre/skolestyre har ansvaret for utviklingen av voksenopplæringen i fylket/kommunen.
- Voksenopplæringsloven må endres slik at også voksenopplæring ved private skoler kan få offentlig støtte. Tilskuddsreglene må utformes slik at det er mulig for de bevilgende myndigheter å ha budsjettmessig styring over uttellingene samtidig som opplysningsorganisasjonene sikres et trygt grunnlag for sin planlegging.
- Støtteordninger for voksne som må forlate sitt yrke for å utvide eller forandre sin yrkeskompetanse må utredes.

Lærerutdannelsen

- Lærerutdannelsen styrkes i de pedagogiske høyskoler og ved universiteter og høyskoler, og utformes i overensstemmelse med den nye situasjon i grunnskolen og de videregående skoler - en situasjon som vil stille nye krav til lærernes faglige og pedagogiske dyktighet.
- -Yrkeslærerutdannelsen styrkes og utdannelseskapasiteten økes.
- -Klasselærerfunksjonen må gis større plass i lærerutdannelsen.
- Det etableres en organisert etterutdanning for alle kategorier lærere.

Den høyere utdanning

- Utbyggingen av universiteter, høyskoler, distriktshøyskoler og annen høyere utdanning må skje så raskt som økonomien tillater, etter de retningslinjer Stortinget har trukket opp. Det må legges særlig vekt på utbygging av kortvarig yrkesrettet opplæring, som kan være alternativ til langvarige, tekniske studier.
- Utbyggingen av de to nye universiteter i Tromsø og Trondheim fullføres etter de vedtatte planer. Universitetene i Oslo og Bergen må sikres tilfredsstillende arbeidsforhold både når det gjelder lokaler og personell, slik at det høye undervisnings- og forskningsmessige nivå ikke forringes.
- Studenttallet ved Universitetet i Oslo må ikke økes, fordi en slik økning vil forverre arbeidsforholdene i alvorlig grad. Universitetet må avlastes gjennom utbygging av andre institusjoner for høyere utdanning i Østlandsområdet.
- Distriktshøyskolenes selvstendige status må bevares. Det må gis klarere regler om den kompetanse studiet ved distriktshøyskolene skal gi. Mer av grunnfagsundervisningen føres ut av universitetene og organiseres gjennom et desentralisert mønster.
- Høyre erkjenner at det i årene som kommer vil være nødvendig å opprettholde adgangsbegrensning ved universiteter og høyskoler. Adgangsbegrensningen må utformes slik at man unngår vilkårlige utslag når det gjelder opptaksmuligheter.
- Studie- og yrkesveiledningen utbygges.
- Flere rekrutteringsstillinger er nødvendig for å sikre tilgangen på kvalifiserte lærere og forskere.
- I samarbeid med yrkes- og arbeidslivets organisasjoner må universiteter og høyskoler etablere systematisk etterutdanning. Adgangen til slik utdanning må også gis til personer som har fått nødvendige forkunnskaper uten å ta tilsvarende eksamener.
- Styringsorganene ved universiteter og høyskoler må organiseres slik at den vitenskapelige kompetanse blir beskyttet. Samtidig må valgordningen sikre at alle grupper blir rettferdig representert gjennom urnevalg etter forholdstallsprinsippet.

De utdannelsessøkendes økonomi

Prinsippet om at all ungdom skal ha lik rett til utdanning uansett hvor i landet de bor forutsetter en utbygging av de økonomiske støtteordninger og en forbedring av boligforholdene, spesielt for de elever som må flytte hjemmefra for å gå på videregående skole.

- Høyre vil arbeide for å øke de behovsprøvede stipendier for elever i videregående skoler, og vil utbygge ordningen. De økonomiske vilkår for lærlinger og elever i yrkesopplæring må bedres. Borteboerstipendiene må økes.
- Studiefinansieringen må justeres i takt med leveomkostningsutviklingen.
- Aldersgrensene for studielån bør falle bort.
- Statlige overføringer til student- og elevsamskipnadene må få en slik utforming at all ungdom under utdanning blir tilgodsett i like stor grad.
- Regelverket for lån og stipendier forenkles og Lånekassens administrasjon desentraliseres.

Forskningen

Forskning har en sentral betydning for utviklingen av samfunnet. Høyre går derfor inn for en forsterkning av forskningsinnsatsen i vårt samfunn i årene som kommer.

Høyre vil advare mot at man trekker skille mellom den øyeblikkelige anvendbare forskning og den forskning som øker kunnskap og erkjennelse i et mer langsiktig perspektiv. Det er viktig å unngå at forskningen blir dirigert av partipolitisk egennytte og politiske motestrømninger på bekostning av mulighetene for nytenkning og nyorientering.

Høyre vil understreke samfunnets spesielle ansvar for å gi humanistisk forskning gode arbeidsvilkår, siden dette er forskning hvor vi har et spesielt nasjonalt ansvar. Større forskningsinnsats må settes inn på felter som f.eks. virkningene av sosial- og trykdepolitikk, ressursbruk i helsevesen og undervisning, utvikling i skipsfart, bygg og anlegg, fiskeri og handel/servicenæringene, og oljevirksomheten.

- Det bygges ut miljøer med forskningskompetanse i de forskjellige regioner. Også distriktshøyskolene må betraktes som en del av forskningssystemet.
- Organisert forskerutdanning bør bygges ut på de fagområder der dette er hensiktsmessig.
- Universiteter og høyskoler må stimuleres til å engasjere seg mer i anvendt forskning og oppdragsforskning. Kontakten mellom forskningen og brukerne styrkes, bl.a. gjennom opprettelse av et rådgivende kontaktorgan, og med utbygging av veiledningstjenesten ved de enkelte forskningsråd.
- Høyre går inn for at Norge engasjerer seg sterkere i internasjonalt forskningssamarbeid.